

Århusin sopimuksen toimeenpano Suomen kuudes raportti 2021

**Suomi on laatinut tämän raportin sopimuksen
osapuolikokouksen päätösten I/8, II/10, IV/4 ja VI/7 mukaisesti**

Raportista vastuullinen: Charlotta von Troil ja Ruusu Tuusa

Allekirjoitus:

Päivämäärä:

Toimeenpanoraportti

Toimeenpanoraportin laatijan yhteystiedot

Osapuoli: Suomi

Sopimuksen kansallinen yhdyshenkilö:

Virasto: Ympäristöministeriö
Hallinto- ja kansainväliset asiat tulosalue/
Kansainvälisten ja EU-asiain yksikkö

Virkaileijan nimi ja virkanimike: Charlotta von Troil, Lainsäädäntöneuvos

Postiosoite: PL 35, 00023 VALTIONEUVOSTO
Aleksanterinkatu 7, Helsinki

Puhelin: +358 504484953

Faksi:

Sähköposti: charlotta.vontroil@ym.fi

Kansallisen raportin yhdyshenkilö (jos eri):

I. Raportin laatimisprosessi

Raportin laatimisprosessi, viranomaisten konsultointi ja myötävaikutus raporttiin, yleisön kuuleminen ja sen huomioon ottaminen:

1. Raportti on laadittu virkatyönä ympäristöministeriössä. Kesällä 2020 pyydettiin keskeisten järjestöjen huomioita Suomen edellisestä toimeenpanoraportista ja Århusin yleissopimuksen täytäntöönpanon tilanteesta yleisemmin. Järjestöiltä saadut alustavat otettiin huomioon luonnoksessa uudeksi raportiksi. Edelliseen raporttiin verrattuna raportin teksti on suurelta osin uutta.
2. Syksyllä 2020 raporttiin pyydettiin huomioita ensin ympäristöministeriön eri asiantuntijoilta, ja sen jälkeen laajalla lausuntokierroksella ministeriöiltä ja muilta viranomaisilta, järjestöiltä, sekä tutkijoilta. Raporttiluonnos oli nähtävillä ympäristöministeriön verkkosivuilla x.x.x.2020. Lopullisessa raportissa otettiin huomioon lausunnoissa esitetyt kommentit.

II. Erityistekijät, jotka ovat oleellisia raportin ymmärtämiseksi

Erityistekijät, jotka ovat oleellisia tämän raportin ymmärtämiseksi, esim. päätöksentekorakenne, yleissopimuksen välittömät vaikutukset, tai jos taloudelliset rajoitukset ovat oleellisesti haitanneet yleissopimuksen täytäntöönpanoa

3. Suomi sitoutui Århusin yleissopimukseen 1.9.2004, ja yleissopimus on voimaansaatettu osaksi Suomen oikeusjärjestystä lailla (767/2004) ja asetuksella (866/2004). Suomi hyväksyi 10.6.2008 yleissopimuksen muutoksen, joka koskee muuntogeenisiä organismeja.
4. Suomessa kansainvälisten sopimusten sopimusmääräyksiä ei yleensä sovelleta suoraan, koska kansalliseen lainsäädäntöön tehdään sopimuksen edellyttämät muutokset ennen sopimuksen voimaantuloa. Tämä periaate pätee myös Århusin yleissopimukseen. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisujen perusteluissa on kuitenkin viitattu yleissopimukseen lainsäädännön tulkintaa ohjaavana, esimerkiksi koskien järjestöjen valitusoikeutta.¹
5. Suomessa alueellisia ympäristöviranomaisia ovat aluehallintovirastot (AVI) sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset). Aluehallintovirastoja on Manner-Suomessa kuusi, joista neljässä hoidetaan ympäristölupa-asioita. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia on 15, joista ympäristöasioita hoitaa 13 keskusta. Sekä aluehallintovirastoissa että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa kiinnitetään huomiota ympäristöasioiden valvontaan liittyvien tehtävien riippumattomuuden varmistamiseen. Ympäristönsuojelulain (2014/527) ja vesilain (2011/587) mukaiset luvat käsitellään aluehallintovirastoissa ja valvonta kuuluu ELY-keskuksille. ELY-keskukset toimivat myös ympäristövaikutusten arviointimenettelyä koskevan lain (2017/252) mukaisena yhteys- ja toimivaltaisena viranomaisena. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes on toimivaltainen viranomainen kaivoslain (621/2011) ja kemikaaliturvallisuuslain (390/2005) mukaisissa lupahakemuksissa. Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella on lupatoimivalta merkitykseltään vähäisemmissä asioissa sekä lisäksi valvontatehtäviä. Suomen ympäristökeskus (SYKE) on ympäristöministeriön alainen ympäristöalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, joka tukee kestävä kehityksen tavoitteiden ja keinojen arviointia ja valintaa sekä ympäristöpolitiikan toimeenpanoa. Suomen ympäristökeskus hoitaa myös maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluvia vesivarojen käyttöön ja hoitoon liittyviä tehtäviä.
6. Ahvenanmaa on noin 30 000 asukkaan saariryhmä ja maakunta, jolla on laaja itsehallinto. Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat mm. luonnon- ja ympäristönsuojelua, luonnon virkistyskäyttöä, ja vesioikeutta. Ahvenanmaalla on mm. oma ympäristönsuojelulaki (Landskapslag om miljöskydd, 2008:124) sekä laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (Landskapslag om miljökonskvensbedömning, 2018:31), joka kattaa myös suunnitelmat ja ohjelmat. Niin ikään maankäytöstä ja rakentamisesta on säädetty maakuntalailla (Plan- och bygglag för landskapet Åland, 2008:102). Ahvenanmaalla on oma hallintomenettelylaki (Förvaltningslag för landskapet Åland, 2008:9), mutta menettelyt eivät juurikaan poikkea kansallisesta hallintomenettelystä. Eräissä muissa asioissa, koskien esimerkiksi tuomioistuinjärjestelmää ja -menettelyjä, mukaan lukien

¹ Ks. alla jakso XXIX, KHO 2019:97 sekä KHO 2018:1, Yleissopimukseen on viitattu myös asioissa KHO 2018:50 ja KHO 2016:10.

muutoksenhaku, sovelletaan Suomen kansallisia lakeja. Tässä raportissa tehdään selkoa kansallisista säädöksistä ja menettelyistä.

7. Sekä ympäristösäätelyssä että yleishallinnollisessa säätelyssä on viime vuosina tapahtunut joitain muutoksia.
8. Laki ympäristövaikutusten arvioinnista (YVA) uudistettiin samassa yhteydessä kuin EU:n direktiivin tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista (2011/92/EU) muutos (2014/52/EU) pantiin kansallisesti täytäntöön. Laki (252/2017) tuli voimaan 16.5.2017. Sen keskeiset tiedottamiseen, osallistumiseen ja muutoksenhaluun liittyvät säännökset säilyivät pääsääntöisesti entisellään. Lain tavoitteessa oleva kaikkien tiedon saannin ja osallistumismahdollisuuksien lisääminen on laajennettu koskemaan kaikkia (ennen kansalaiset). YVA-hankkeita koskeva hankeluettelo on päivitetty ja tullut voimaan 1.2.2019. Lainsäätö mahdollistaa nyt myös eräiden menettelyjen kuulemisten yhdistämisen YVA-menettelyn kanssa ja arvioinnin laatimisen kaavoituksen yhteydessä. YVA-direktiivin muutoksen täytäntöönpanemiseksi muutettiin myös useita sektorikohtaisia lupalakeja.
9. Vuonna 2014 voimaan tulleen ympäristönsuojelulain (527/2014) ja siihen liittyvän säätelyn kehittäminen on jatkunut mm. lupa- ja rekisteröintimenettelyn laajentamisen ja ympäristö- ja vesilupia koskevan sähköisen lupamenettelyn edistämisen osalta. 1.9.2020 tuli voimaan myös uusi laki (764/2019), joka mahdollistaa eräiden lupamenettelyjen yhtäaikaisen sähköisen vireillelaiton ja käsittelyn ns. yhden luokun periaatteella. Myös sähköisen tiedoksiannon säätelyä ja etusijaa on kehitetty yleishallinnollisessa säätelyssä ja eräissä ympäristöä koskevissa menettelyissä, ja muutokset tulivat voimaan 1.1.2020.
10. Parhaillaan käynnissä on maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön kokonaisuudistus, jonka tavoitteita ovat mm. hiilineutraali yhteiskunta, osallistumisen ja vuorovaikutuksen helppous. Uudistuksessa esimerkiksi kehitetään alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää.
11. Uusi laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019) ja sen myötä tehdyt muutokset valituslupasäätelyyn ympäristölainsäädännössä tulivat voimaan 1.1.2020
12. Säätelyn uudistuksia kuvataan tarkemmin kunkin artiklan kohdalla.
13. Suomen perustuslain yhdenvertaisuutta koskevan 6 §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri aseman vakaumuksen, mielipiteen tai muun henkilöön liittyvän syyn takia, ja yhdenvertaisuuden edistämistä julkisessa ja yksityisessä toiminnassa sekä syrjintäkiellosta säädetään yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014). Perustuslain mukaan perusoikeuksien käyttäminen ei ole sidottu Suomen kansalaisuuteen. Tämä syrjintäkielto koskee kaikkia yleissopimukseen sisältyviä oikeuksia, yleissopimuksen 3 artiklan 9 kohdan mukaisesti.

III. Lainsäädännölliset, säätely- ja muut toimenpiteet liittyen yleissopimuksen 3 artiklan 2, 3, 4, 7 ja 8 kohtien täytäntöönpanoon

Miten yleissopimuksen yleisiä määräyksiä koskevan 3 artiklan 2, 3, 4, 7, ja 8 kohta on pantu täytäntöön, erityisesti:

3 (2) artikla – miten on varmistettu, että virkamiehet ja viranomaiset avustavat ja ohjaavat yleisöä tarvittaessa:

14. Valtion ja kuntien viranomaisten toimintaan vaikuttavat kaikki hallintolain (434/2003) 2 luvussa säädetyt hyvän hallinnon perusteet, joihin kuuluvat hallinnon oikeusperiaatteet (6 §), asioinnin järjestämistä, neuvontaa, sekä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä koskevat vaatimukset (7-9 §). Viranomaisia koskee yleinen yhteistyövelvoite (10 §). Merkitystä on myös lain 3-5 lukujen määräyksillä.
15. Neuvontavelvollisuuden mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Neuvonta on maksutonta. Jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, sen on pyrittävä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen. Tämän yleisen velvoitteen lisäksi hallintolain muissa

määräyksissä ja eri menettelyjä koskeissa erityislaeissa on yksityiskohtaisia säännöksiä, joiden myötä viranomaiset avustavat ja ohjaavat yleisöä oikeuksiensa käytössä.

16. Hallintolain 23 §:n mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheutonta viivytystä, ja viranomaisen on pyynnöstä esitettävä asianosaiselle käsittelyaika-arvio sekä vastattava muutoinkin asian käsittelyn etenemistä koskeviin tiedusteluihin. Lain 5 luvussa ovat lisäksi säännökset niitä tilanteita varten, jolloin hallintoviranomaisessa asioiva ei osaa kielilain mukaan viranomaisessa käytettävää kieltä, suomea tai ruotsia. Viranomaisvelvoitteet täytetään tuolloin kääntämisellä ja tulkitsemisella.
17. Asian ratkaisemiseen vaikuttavat puolestaan hallintolain 6 luvun säännökset asian selvittämisestä ja asianosaisen kuulemisesta, joita täydentävät ympäristönsuojelulakiin (527/2014) ja muuhun ympäristölainsäädäntöön sisältyvät varsin yksityiskohtaiset asian käsittelyä koskevat säännökset, joiden nojalla esimerkiksi menettelyjen eri vaiheissa on tarjottava tietoa osallistumis- ja muutoksenhakumahdollisuuksista ja niihin liittyvistä määräaajoista.
18. Hallintolain 7 luvun säännökset koskevat mm. yleisesti päätöksen perusteluvelvollisuutta (45 §), ohjeita oikaisukeinon käytöstä (46 §) sekä valitusosoituksen sisältöä ja liittämistä päätökseen (47 §). Merkitystä on myös säännöksillä, jotka koskevat ilmoitusta valituskiellosta ja valituskelvottomuudesta (48 §), sekä säännöksillä valitusosoituksen korjaamismenettelystä (49 §). Päätöksessä oleva asia- tai kirjoitusvirhe voidaan korjata joko viranomaisen tai asianosaisen aloitteesta. Päätöksen korjaamisesta säädetään lain 8 luvussa.
19. Aluehallintovirastot ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) neuvovat ja palvelevat toimialaansa kuuluvissa asioissa eri yhteydenottokanavien kautta. Ympäristö- ja vesitalouslupia koskevien hakemusten kuulutuksissa mainitaan asian esittelijä yhteystietoineen, mikä helpottaa asianosaisen tai asiasta kiinnostuneen kansalaisen yhteydenottoa asiasta vastaavaan henkilöön. Aluehallintovirastojen kotisivulla olevassa Lupa-tietopalvelussa on julkaistu 19.6.2014 lähtien vireille tulleet, tiedoksiannettut ja päätetyt vesi- ja ympäristölupa-asiat sekä niiden asiakirjat. Vireillä olevat ja päättyneet YVA-hankkeet on saatavilla osoitteessa <http://www.ymparisto.fi>.
20. Ympäristöviranomaisessa päätöksentekoon liittyvät asiakirjat ovat harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta julkisia. Yleisön tiedottamista ja asiakirjojen kuuluttamista kuvaillaan tarkemmin 6 artiklan kohdalla, ja ympäristötiedon järjestelmiä ja palveluita 5 artiklan kohdalla.
21. Yleisön tiedonhaun kannalta erityistä merkitystä on lailla viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999, myöhemmin julkisuuslaki) sekä uuden lain julkisen hallinnon tiedonhallinnasta, jäljempänä tiedonhallintalaki (906/2019), säännöksillä hyvästä tiedonhallintatavasta. Yleisön tiedonsaantioikeuden toteutumista käsitellään tarkemmin tässä raportissa 4 artiklan kohdalla. Yleisön tiedonsaantioikeutta toteuttavat osaltaan myös julkisuuslain 19 §:n 2 momentin säännökset viranomaisen velvollisuudesta antaa pyynnöstä (suullisesti tai muulla sopivalla tavalla) tietoja keskeneräisten asioiden käsittelyvaiheesta, esillä olevista vaihtoehdoista ja niiden vaikutusten arvioinnista sekä asiaan liittyvistä yksilöiden ja yhteisöjen vaikutusmahdollisuuksista. Käsiteltäessä hallintoviranomaisten päätöksistä tehtyjä valituksia hallintotuomioistuimissa sovelletaan oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annettua lakia (381/2007).

3 (3) artikla – miten koulutusta ja tietoisuutta ympäristökysymyksissä on edistetty:

22. Julkisuuslain ja tiedonhallintalain mukaan viranomaisten tulee huolehtia asiakirjojen ja tietojärjestelmien sekä niihin sisältyvien tietojen asianmukaisesta saatavuudesta, esimerkiksi tietokannoissa ja kirjastoissa. Tuomioistuimet ja muut lainkäyttöelimet kuuluvat laissa tarkoitettuihin viranomaisiin. Julkisuuslaki sisältää myös määräykset viranomaisten velvollisuudesta tuottaa ja jakaa tietoa.
23. Ympäristöviranomaiset edistävät ympäristökasvatusta ja yleisön tietämystä ympäristöasioissa. Ympäristöä koskevaa tietoa on saatavilla esimerkiksi Suomen ympäristöhallinnon, ympäristöministeriön, Suomen ympäristökeskuksen sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten verkkosivuilla. Ympäristöministeriö alueellisesti vuonna 2003 ympäristökasvatuksen ja -tietoisuuden koordinointi-, kehittämis- ja asiantuntijatehtävät Keski-Suomen ympäristökeskukselle. Asetuksen 1373/2018 11 §:n nojalla Keski-Suomen ELY-keskus vastaa kaikkien ELY-keskusten ympäristökasvatusta tukevista yhteensovittamis- ja asiantuntijatehtävistä. Koordinointitehtävä kattaa kaikki hallinnonalat ja -tasot.
24. Ympäristökasvatuksen kehittämishankkeita on rahoitettu ympäristöministeriön valtakunnallisilla ympäristökasvatus- ja -valistusavustuksilla. Myös opetushallinnon sekä ulkoministeriön avustusrahoilla on

tuettu ympäristötietoisuuden edistämiseen liittyviä hankkeita. Hallinnonalojen välillä toimii epävirallinen kestävä kasvatuksen yhteistyöryhmä tiedonvaihdon, rahoitusyhteistyön ja vaikuttavuuden vahvistamiseksi.

25. Alueellista ympäristökasvatustyötä organisoidaan laajapohjaisissa alueellisissa yhteistyöryhmissä, joita on perustettu vuodesta 2005 alkaen, ja uusien alueellisten ympäristökasvatusverkostojen perustamista tuetaan ja olemassa olevien verkostojen toimintaa kehitetään vuoden 2020 aikana valtakunnallisessa hankkeessa. Useimmilla maakunnilla on omat alueelliset ympäristökasvatusstrategiansa tai -ohjelmansa sekä nettisivustot.
26. Suomen Ympäristökasvatuksen Seura (SYKSE), toiselta nimeltään FEE Suomi, koordinoi eri ympäristöjärjestöjen yhteistyötä. Seura myös hallinnoi ja markkinoi mm. Vihreä Lippu -ohjelmaa päiväkodeille ja kouluille sekä koululaisille suunnattua Ympäristöreportterit -ympäristökasvatusmenetelmää. Opetus-, kasvat- ja koulutusalojen säätiö (OKKA-säätiö) ylläpitää kansallista Oppilaitosten kestävä kehityksen sertifiointia. Luonto- ja ympäristökoulut tukevat merkittäväällä tavalla koulujen ympäristökasvatustyötä. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella toimivat Nuorisokeskukset (9) tekevät myös merkittävää ympäristökasvatustyötä osana perustoimintojaan. Ympäristöministeriön avustuksella tuetaan lisäksi monia muita ympäristöjärjestöjä, jotka tekevät merkittävää työtä ympäristötietoisuuden ja -kasvatuksen edistäjinä.
27. Vuonna 2016 hyväksyttiin uusi kansallinen kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumus ”Suomi, jonka haluamme 2050”. Yhteiskuntasitoumuksen mukaan kestävä kehitys otetaan osaksi kaikkien alojen koulutusta. Kansallinen perusopetuksen opetussuunnitelma uudistettiin ja otettiin käyttöön kaikilla luokka-asteilla vuosien 2016-2019 aikana. Opetussuunnitelmassa laaja-alaisen osaamisen tavoitteista yksi on osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen. Kestävä kehitys ja Agenda 2030:n tavoitteet heijastuvat opetussuunnitelmissa ja ammatillisen koulutuksen tutkintoperusteissa. Ammatillisiin tutkintoihin ollaan parhaillaan myös kehittämässä mm. valinnaista kestävä kehityksen osaamispolkua. Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2020 laatiman kestävä kehityksen linjaukseen sisältyy tavoitteita jotka koskevat kestävä kehityksen parempaa integrointia kaikilla koulutuksen tasoilla. Opetushallitus on myös nostanut ilmastomuutokseen vastaamisen yhdeksi kestävä kehityksen toiminnan päätavoitteekseen ja käynnistänyt Ilmastovastuu koulutuksessa -vaikuttamisohjelman ja toimenpideohjelman, joiden tavoite on tukea ilmastovastuun oppimista ja sisältymistä osana koulujen ja oppilaitosten toimintaa. Opetushallitus tarjoaa ilmasto- ja ympäristökasvatukseen ja kiertotalouteen liittyvää materiaalia.
28. EU:n ympäristötiedodirektiivin (2003/4/EY) mukaisesti ympäristötiedon entistä laajemmalla julkisella saatavuudella ja tällaisen tiedon levittämällä edistetään osaltaan tietoisuuden lisääntymistä ympäristökysymyksistä, vapaata keskustelua ja yleisön aktiivisempaa osallistumista ympäristöä koskevaan päätöksentekoon sekä viime kädessä parempaa ympäristöä. Ympäristötiedon levittämistä käsitellään tässä raportissa tarkemmin 5 artiklan kohdalla.
29. Oikeusministeriön ylläpitämällä sivuilla Oikeus.fi on saatavilla tietoja oikeussuojakeinoista. Oikeuskäytäntöä koskevaa yleistä tietoa on saatavilla FINLEX -tietopankista sekä Edilex ympäristötietopankista. Suomi.fi-sivusto tarjoaa yleistä tietoa kansalaisille esimerkiksi oikeussuojakeinojen käytöstä. Eri ministeriöiden ja virastojen sivuilla julkaistaan tietoa niiden toimialaa koskevista ympäristöasioista.

3 (4) artikla – miten on varmistettu ympäristönsuojelua edistävien yhdistysten, järjestöjen ja ryhmien tunnustaminen, ja että ne saavat asianmukaista tukea:

30. Suomen perustuslain (731/1999, 20 §) mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Ympäristöjärjestöt voivat rekisteröityä yhdistyslain (503/1989) mukaisesti.
31. Lisäksi rekisteröidyillä ympäristöjärjestöillä on erityisasema tietyissä ympäristöä koskevissa päätöksentekomenettelyissä, erityisesti muutoksenhakuoikeus, jota kuvataan tarkemmin 9 artiklan kohdalla. Ympäristöjärjestöjen edustajat voivat osallistua kansainvälisiin foorumeihin Suomen virallisen valtuuskunnan osana ja saada tähän matka-avustuksia. Viranomaiset tukevat järjestöjen toimintaa eri tavoin, esimerkiksi ympäristöhallinto myöntää harkinnanvaraisia valtionavustuksia mm. järjestöjen ympäristö- ja luonnonsuojelua koskeviin hankkeisiin.

3 (7) artikla – miten yleissopimuksen periaatteiden soveltamista edistetään kansainvälisesti:

(a) miten tiedonkulku 3 artiklan 7 kohdasta ja Almatyn ohjeista on koordinoitu ministeriöiden sisäisesti ja niiden välillä virkailijoille, jotka toimivat muilla asiaan liittyvillä kansainvälisillä foorumeilla, ml. ovatko koordinointiin tähtäävät toimenpiteet jatkuvia:

32. Yleissopimuksen kansallinen yhteyshenkilö ylläpitää ympäristöministeriön sisäistä sekä ministeriöiden välistä epävirallista Århus-verkostoa, jota kautta tietoa yleissopimukseen liittyvistä asioista jaetaan.

(b) miten ja missä vaiheessa on kansallisella tasolla mahdollistettu tiedon saanti kansainvälisistä foorumeista:

33. Ympäristöministeriö kytkee tiedotuksessaan kansainväliset asiat läpi vuoden teemojen mukaisesti myös kansallisiin kysymyksiin, jotta sidosryhmät, tiedotusvälineiden edustajat ja kansalaiset pystyvät yhdistämään kansainvälisellä tasolla tapahtuvat prosessit kansalliseen ja EU-tason päätöksentekoon.

34. Ympäristöministeriö on hyödyntänyt kansainvälisten prosessien ja kokousten viestimisessä sekä mediaviestintää että sosiaalisen ja verkkomedian kanavia. Toimittajia on taustoitettu kansainvälisillä foorumeilla esillä olevista asiakokonaisuuksista sekä neuvottelutilanteista, jotta tiedotusvälineet osaavat mahdollisimman kattavasti raportoida asioista kansalaisille. Ympäristöministeriö hyödyntää kokousviestinnässään myös videoita ja blogeja, sosiaalisen median kanavista käytössä ovat olleet erityisesti Twitter, Instagram ja Youtube. Myös alla kohdassa (c) raportoidut toimintatavat edistävät tiedonsaantia kansainvälisistä foorumeista valmistelun eri vaiheissa.

(c) miten kansallisella tasolla on toimittu yleisön osallistumisen edistämiseksi ja tekemiseksi mahdolliseksi kansainvälisiin foorumeihin ja missä vaiheessa tiedon saanti niistä on järjestetty (esim. kansalaisjärjestöjen edustajan kutsuminen sopimuspuolen valtuuskuntiin kansainvälisissä neuvotteluissa tai kansalaisjärjestöjen osallistuminen osapuolen virallisen kannan muodostamiseen tällaisia neuvotteluja varten):

35. Kansalaisjärjestöjen ja muiden valtiosta riippumattomien toimijoiden edustajia on mahdollisuuksien mukaan otettu Suomen valtuuskuntiin asiantuntijajäseninä ja heidän matkakulunsa on korvattu osittain tai kokonaan. Ympäristöministeriö nimittääkin kansalaisjärjestöjen edustajia säännönmukaisesti kansainvälisiin neuvotteluvaltuuskuntiinsa asiantuntijajäseniksi esimerkiksi ilmastoneuvotteluihin. Kansalaisjärjestöt voivat osallistua kutsuttuina myös kansainvälisten kokousten kansallisiin valmistelukokouksiin.

36. Kansalaisjärjestöt ovat edustettuina myös monissa EU-asioiden kansallista valmistelua varten perustetun komitean alaisissa valmistelujaostoissa, kuten ympäristöjaostossa, aluepolitiikan jaostossa ja metsäjaostossa. Ympäristöjaoston laajaan kokoonpanoon kuuluu mm. Suomen luonnonsuojeluliitto, Natur och miljö, WWF Suomi, Suomen kuluttajaliitto sekä useita elinkeinoelämän eturyhmiä. Lisäksi järjestöjä on edustettuina monissa kansainvälisiin ympäristökysymyksiin liittyvissä ryhmissä, esimerkiksi kansainvälisen luonnonvarapolitiikan yhteistyöverkostossa.

37. Lausunnossaan 14.8.2020 palkansaajakeskusjärjestö SAK pitää kansalaisyhteiskunnan sekä elinkeinoelämän osallistumista kansainvälisiin foorumeihin Suomessa esimerkillisenä, kuten kutsumista kansainvälisiä kokouksia valmisteleviin keskustelutilaisuuksiin. Osallistumista EU-asioita valmisteleviin kansallisiin jaostoihin SAK pitää kansalaisyhteiskunnan tiedonsaantia ja tietoisuutta ympäristöasioista voimakkaasti vahvistavana käytäntönä.

(d) miten on edistetty sopimuksen periaatteita muiden kansainvälisten foorumien menettelytavoissa:

(e) miten on edistetty sopimuksen periaatteita muiden kansainvälisten foorumien työohjelmissa, projekteissa, päätöksissä ja muissa olennaisissa toimissa:

Vastaus kohtiin (d) ja (e):

38. Suomi on edistänyt Århusin sopimuksen periaatteiden soveltamista kansainvälisissä ympäristöä koskevissa neuvottelu- ja päätöksentekomenettelyissä ja Euroopan unionin lainsäädännön valmistelussa. Suomen

vuoden 2019 EU-neuvoston puheenjohtajakauden tavoitteena oli kehittää neuvoston työskentelytapoja avoimuuden lisäämiseksi. Tavoitteena oli myös vahvistaa paremman sääntelyn periaatteiden toteutumista ja edistää digitaalisten työvälineiden hyödyntämistä. Suomi allekirjoitti kesällä 2020 vapaaehtoisen sitoumuksen, jonka tarkoitus oli varmistaa sidosryhmien merkityksellinen osallistuminen YK:n korkean tason poliittiseen foorumiin (High-Level Political Forum), COVID-19 –pandemiasta johtuvista erityisjärjestelyistä huolimatta².

3 (8) artikla – miten on varmistettu, ettei henkilöitä, jotka käyttävät oikeuksiaan yleissopimuksen määräysten mukaisesti rangaista, vainota tai häiritä millään tavalla:

39. Hallintolain 6 §:n mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on myös oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Syrjintäkiellosta kerrotaan edellä raportin II jaksossa.

40. Hallintotuomioistuininprosessissa mahdollisuus määrätä yksityinen asianosainen korvaamaan toisen asianosaisen tai viranomaisen oikeudenkäyntikuluja määräytyy lain oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019) 95-96 §:n säännösten perusteella. Yksityisten asianosaisten välillä oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus perustuu ratkaisun lopputulokseen ja kohtuullisuusharkintaan.

IV. Ongelmia yleissopimuksen 3 artiklan täytäntöönpanossa

41. Ei raportoitu

V. Lisätietoja yleissopimuksen 3 artiklan määräysten käytännön soveltamisesta

VI. Relevantteja verkkosivuja liittyen yleissopimuksen 3 artiklan täytäntöönpanoon

42. Julkishallinnon verkkopalveluiden yhteinen osoite Suomi.fi: <http://www.suomi.fi/suomifi/suomi/>
 FINLEX tietopankki: <http://www.finlex.fi/>
 Edilex: www.edilex.fi

43. Ympäristöhallinto: <http://www.ymparisto.fi>
 Ympäristöministeriö: <http://www.ym.fi>
 Suomen ympäristökeskus: <http://www.syke.fi>
 Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset: <http://www.ely-keskus.fi/>
 Aluehallintovirastot: <http://www.avi.fi/> ; Lupa-tietopalvelu: <http://www.avi.fi/web/avi/ymparisto-lupa-tietopalvelu>

44. Oikeusministeriön oikeuslaitosta koskeva sivusto www.oikeus.fi

45. <https://www.oph.fi/fi/ilmasto-ja-ymparistokasvatus-seka-kiertotalous>

46. <https://kestavakehitys.fi/sitoumus2050>

² <https://www.fingo.fi/sites/default/tiedostot/voluntary-commitment-stakeholder-participation-hlpf-signatories.pdf>

VII. Lainsäädännölliset, sääntely- ja muut toimenpiteet liittyen yleissopimuksen 4 artiklaan ympäristöä koskevan tiedon saannista

Miten yleissopimuksen 4 artikla ympäristöä koskevan tiedon saannista, 2 artiklan relevantit määritelmät sekä 3 artiklan 9 kohdan syrjäntäkielto on pantu täytäntöön.

47. Suomessa julkisuusperiaate on pääsääntö kaikessa viranomaistoiminnassa. Tämä ilmenee Suomen perustuslain (731/1999) 12 §:n 2 momentista, jonka mukaan viranomaisten hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Julkisuuslain tarkoituksena on toteuttaa avoimuutta viranomaisten toiminnassa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä, muodostaa vapaasti mielipiteensä sekä vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan. Viranomaisen asiakirjojen tiedonhallinnasta, mukaan lukien hyvä tiedonhallintatapa, säädetään uudessa tiedonhallintalaissa (907/2019).
48. Julkisuuslain 1 §:n julkisuusperiaatteen mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei kyseisessä tai muussa laissa erikseen toisin säädetä, ja 9 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta. Julkisuusperiaatteen mukaisesti jokaisella on oikeus saada luotettavaa tietoa julkisesta vallankäytöstä ja viranomaisten toiminnasta.
49. Julkisuusperiaate soveltuu myös ympäristötietoon, ja julkisuuslain 4 ja 5 §:n määritelmät "viranomainen" ja "viranomaisen asiakirja" kattavat yleissopimuksen 2 artiklan mukaiset määritelmät. Lisäksi ympäristönsuojelulain (527/2014) 210 §:ssä on säädetty erikseen, että päästö- ja tarkkailutiedot sekä ympäristön laatutiedot eivät ole salassa pidettäviä. Käsiteltäessä hallintoviranomaisten päätöksistä tehtyjä valituksia hallintotuomioistuimissa sovelletaan oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimessa annettua lakia (381/2007). Henkilötietojen käsittely edellyttää aina EU:n tietosuoja-asetuksesta ((EU) 2016/679) ja kansallisesta tietosuojalaista (1050/2018) löytyvää käsittelyperustetta.

4 (1) artikla – miten on varmistettu, että:

(a) jokaisella on oikeus tietoon ilman, että hänen tarvitsee selittää syytä pyyntöönsä:

50. Julkisuuslain 13 §:n mukaan asiakirjapyyntö on yksilöitävä riittävästi, jotta viranomainen voi selvittää, mitä asiakirjaa pyyntö koskee. Pyytäjän ei sen sijaan tarvitse selvittää henkilöllisyyttään eikä perustella pyyntöään, jollei tämä ole tarpeen viranomaiselle säädetyn harkintavallan käyttämiseksi tai sen selvittämiseksi, onko pyytäjällä oikeus asiakirjaan.

(b) pyydettyjä asiakirjoista annetaan kopiota:

51. Julkisuuslain 16 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen asiakirjan sisällöstä annetaan tieto suullisesti taikka antamalla viranomaisen luona nähtäväksi ja jäljennettäväksi tai kuunneltavaksi tai antamalla siitä kopio tai tuloste.

(c) pyydetty tieto tarjotaan asianmukaisessa muodossa:

52. Julkisuuslain 16 §:n 1 momentin mukaan tieto asiakirjan julkisesta sisällöstä on annettava pyydetyllä tavalla, jollei pyynnön noudattaminen asiakirjan kopioinnin vaikeuden tai muun niihin verrattavan syyn vuoksi aiheuta kohtuutonta haittaa virkatoiminnalle.

4 (2) artikla – miten on varmistettu, että tämän kohdan aikarajoja ympäristötiedon antamisesta on noudatettu:

53. Julkisuuslain 14 §:n 4 momentin ja mukaan tiedon antamista koskeva asia on käsiteltävä viivytyksettä. Tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa. Jos pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai niihin sisältyy salassa pidettäviä osia tai jos asian käsittely näihin rinnastettavasta syystä muutoin vaatii tavanomaista suuremman työmäärän, asia on ratkaistava ja tieto julkisesta asiakirjasta annettava viimeistään kuukauden kuluessa pyynnöstä.

54. Lisäksi hallintolain 23 §:n mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä. Viranomaisen on esitettävä asianosaiselle tämän pyynnöstä arvio päätöksen antamisajankohdasta sekä vastattava käsittelyntenemistä koskeviin tiedusteluihin.

4 (3) ja (4) artikla - ympäristötietoa koskevan pyynnön epäämisperusteet ja tietojen luovuttamiseen liittyvän yleisen edun huomioon ottaminen:

55. Julkisuuslain 5 §:ssä määritellään viranomaisen asiakirja. Laissa puhutaan asiakirjasta, mutta julkisuus koskee viranomaisella olevaa tietoa riippumatta siitä, millä alustalla se on. Eräät viranomaisen sisäiset asiakirjat eivät ole laissa tarkoitettuja viranomaisen asiakirjoja.

56. Julkisuuslain 6 ja 7 §:n säännökset koskevat puolestaan sekä viranomaisen laatimien, että viranomaiselle toimitettujen asiakirjojen julkiseksi tuloa. Julkisuuslain 9 §:n 2 momentin mukaan tiedon antaminen asiakirjasta, joka ei ole vielä julkinen, on viranomaisen harkinnassa. Harkintaperusteita on rajattu säätämällä, että harkinnassa on otettava huomioon julkisuuslain 17 §:n säännökset. Tietojen antamista ei siten tule rajoittaa ilman asiallista ja laissa säädettyä perustetta enempää kuin suojattavan edun vuoksi on tarpeellista. Lisäksi tietojen pyytäjiä on kohdeltava tasapuolisesti. Julkisuuslain 19 §:n säännökset koskevat viranomaisen tiedonantovelvollisuutta keskeneräisistä asioista. Viranomaisen on mainitun lainkohdan mukaan, jollei salassapitosäännöksistä muuta johdu, pidettävä saatavilla asiakirjoja, joista selviävät tiedot muun ohella valmisteilla olevista, merkittäviä kysymyksiä koskevista suunnitelmista, selvityksistä ja ratkaisusta.

57. Artiklan 4 kohdan mukaisiin perusteisiin evätä pyyntö soveltuvat ainakin julkisuuslain 24 §:n 1—6, 9, 10, 14, 15, 17, 19, 20 ja 26 kohta. Lisäksi asiakirjojen salassapito voi perustua erilliseen säätelyyn. Julkisuus on yleisperiaate, joten salassapitoperusteita tulee tulkita suppeasti.

58. Julkisuuslain 24 §:n 20 kohdan mukaan salaisia asiakirjoja ovat asiakirjat, jotka sisältävät tietoja yksityisestä liikesalaisuudesta, samoin kuin sellaiset asiakirjat, jotka sisältävät tietoja muusta vastaavasta yksityisen elinkeinotoimintaa koskevasta seikasta, jos tiedon antaminen niistä aiheuttaisi elinkeinonharjoittajalle taloudellista vahinkoa, ja kysymys ei ole kuluttajien terveyden tai ympäristön terveellisyyden suojaamiseksi tai toiminnasta haittaa kärsivien oikeuksien valvomiseksi merkityksellisistä tiedoista tai elinkeinonharjoittajan velvollisuuksia ja niiden hoitamista koskevista tiedoista. Ympäristönsuojelulain 210 §:n mukaan päästö- ja tarkkailutiedot sekä ympäristön laatutiedot eivät kuitenkaan ole salassa pidettäviä.

59. Julkisuuslain 17 §:n 2 momentin mukaan asiakirjasalaisuutta koskevia säännöksiä sovellettaessa on otettava huomioon, onko asiakirjan salassapitovelvollisuus riippumaton asiakirjan antamisesta johtuvista tapauskohtaisista vaikutuksista vai määräytyykö julkisuus asiakirjan antamisesta johtuvien haitallisten vaikutusten perusteella vai edellyttääkö julkisuus sitä, ettei tiedon antamisesta ilmeisesti aiheudu haitallisia vaikutuksia.

4 (5) artikla – miten on huolehdittu, että viranomainen, jonka hallussa pyydetty tieto ei ole, ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin:

60. Julkisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan pyydettyä viranomaiselta asiakirjaa, jonka toinen viranomainen on laatinut tai joka kuuluu toisen viranomaisen käsiteltävänä olevaan asiaan, viranomainen voi siirtää tiedonsaantia koskevan asian sen viranomaisen ratkaistavaksi, joka on laatinut asiakirjan tai jonka käsiteltäväksi asia kokonaisuudessaan kuuluu.

4 (6) artikla – miten on huolehdittu, että tarvittaessa julkinen tieto voidaan erotella salassa pidettävästä:

61. Julkisuuslain 10 §:n mukaan kun vain osa asiakirjasta on salassa pidettävä, tieto on annettava asiakirjan julkisesta osasta, jos se on mahdollista niin, ettei salassa pidettävä osa tule tietoon ja asiakirjan ymmärrettävyys säilyy.

4 (7) artikla – miten tietoa koskevan pyynnön epäämisen aikarajojen noudattaminen on varmistettu:

62. Julkisuuslain 14 §:n 4 momentin mukaan asiat on käsiteltävä viiveettä. Pykälän mukaan tiedon antamisen epääminen on perusteltava ja pyytäjälle ilmoitettava samalla, miten asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi. Viranomaisen ratkaisusta voidaan valittaa julkisuuslain 33 §:n mukaisesti määräytyvälle hallintotuomioistuimelle siten kuin laissa oikeudenkäynnistä hallintasioissa (808/2019) säädetään.

4 (8) artikla – miten on varmistettu, että maksuja koskevat vaatimukset on täytetty:

63. Tietojen toimittamisen yhteydessä perittävistä maksuista säädetään julkisuuslain 34 §:ssä, jonka mukaan tieto julkisesta asiakirjasta annetaan tietoja pääsääntöisesti maksuttomasti. Tarkoituksena on se, että maksut eivät muodostu kohtuuttomiksi ja että maksukäytännöt ovat yhteneväiset. Maksut perustuvat valtion maksuperustelakiin (150/1992) tai muuhun lakiin tai mitä kuntalain (410/2015) nojalla säädetään.
64. Ympäristönsuojelun alalla maksuista määrätään tarkemmin ympäristöministeriön asetuksessa Suomen ympäristökeskuksen maksullisista suoritteista (1243/2019) sekä Valtioneuvoston asetuksessa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä kehittämis- ja hallintokeskuksen maksullisista suoritteista vuosina 2019 ja 2020 (1372/2018), mikä sisältää ympäristö- ja luonnonvaravastuualueen maksut. Valtioneuvoston asetus aluehallintoviraston maksuista vuosina 2019 ja 2020 (1244/2018) sisältää ympäristöluvista perittävät maksut.
65. Ympäristöministeriössä on ohje ympäristöhallinnon tietoaineistojen julkisuudesta, luovuttamisesta ja hinnoittelusta. Se otettiin käyttöön 2008 ja päivitettiin viimeksi vuonna 2012. Ohjeen päivittäminen on ajankohtaista. Ohjeen tarkoituksena on myötävaikuttaa siihen, että ympäristöhallinnon virastoissa noudatetaan yhdenmukaisia periaatteita aineistoja luovutettaessa.
66. Geenitekniikkalain mukaisten suoritteiden maksullisuudesta on annettu erillinen valtioneuvoston asetus (1255/2018).

VIII. Ongelmia yleissopimuksen 4 artiklan täytäntöönpanossa

67. Lausunnossaan 14.8.2020 Suomen luonnonsuojeluliitto ry toi esiin, että Aluehallintovirastojen Lupa - tietopalvelu on varsin kehittynyt, mutta siellä ei aina ole kaikkia liitteitä ja selvityksiä. Muistutus- ja valitusajat ovat suhteellisen lyhyitä eikä niiden puitteissa välttämättä ehdi pyytää puuttuvaa asiakirjaa, joten lausuntoaikojen tulisi alkaa vasta kun kaikki tieto on palvelussa tai järjestää täydennyskuulemisia. Järjestö kritisoi myös kuulutusten ja asiakirjojen löytymistä Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesin ja kuntien sivuilta. Järjestön mukaan toiminnanharjoittajat ovat yrittäneet yhä enemmän salata asiakirjoja tuoden esiin muutamia esimerkkejä.

IX. Lisätietoja yleissopimuksen 4 artiklan määräysten käytännön soveltamisesta

68. Ei raportoitu.

X. Relevantteja verkkosivuja liittyen yleissopimuksen 4 artiklan täytäntöönpanoon

69. Oikeusministeriön sivusto julkisuuslaista: <https://oikeusministerio.fi/esite-julkisuuslaista>

XI. Lainsäädännölliset, sääntely- ja muut toimenpiteet liittyen yleissopimuksen 5 artiklaan ympäristöä koskevien tietojen kokoamisesta ja levittämisestä

Miten yleissopimuksen 5 artikla ympäristöä koskevien tietojen kokoamisesta ja levittämisestä, 2 artiklan relevantit määritelmät sekä 3 artiklan 9 kohdan syrjintäkielto on pantu täytäntöön:

5 (1) artikla – miten on varmistettu, että:

(a) viranomaisten hallussa on ympäristöä koskevat tiedot ja että ne pidetään ajan tasalla:

70. Ympäristönsuojelulain (527/2014) 143 §:ssä säädetään eri viranomaisten velvollisuudesta seurata ympäristön tilaa. Kunnan on alueellaan huolehdittava paikallisten olojen edellyttämästä tarpeellisesta ympäristön tilan seurannasta asianmukaisin menetelmin. Valtion valvontaviranomainen huolehtii ympäristön tilan seurannasta alueellaan. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilla, Ilmatieteen laitoksella ja Suomen ympäristökeskuksella on myös lainsäädännössä säädettyjä ympäristön tilan seurantaan liittyviä tehtäviä. Seurantatiedot on julkistettava ja niistä on tiedotettava tarvittavassa laajuudessa. Niistä on lisäksi toimitettava tietoja Euroopan unionille siten kuin Euroopan unionin lainsäädännössä edellytetään.

71. Luonnonsuojeluasetuksen (160/1997) 2 §:ssä säädetään luonnonvaraisten eliölajien ja luontotyyppien seurannasta. Maankäyttö- ja rakennusasetuksen (895/1999) 2 § koskee alueiden käytön seurantaan. Vesien ja merenhoidon järjestämislain (1299/2004) 9 §:ssä säädetään vesien tilan seurannasta. Maa-aineslain (555/1981) 23b §:ssä säädetään tietojärjestelmästä maa-ainesten ottamisen ja sen vaikutusten seurannan järjestämiseksi. Lisäksi alla (b) kohdassa mainitut tietojärjestelmät ovat myös (a) kohdan kannalta relevantteja.

(b) viranomaiset saavat riittävästi tietoa ympäristöasioista:

72. Ympäristöä ja siihen vaikuttavia toimintoja koskevia tietoja varten on ympäristönsuojelulain 222 §:ssä säädetty ympäristönsuojelun tietojärjestelmä. Järjestelmän pääasiallinen käyttö liittyy asiakirjahallintaan, aluehallintovirastojen sähköiseen lupajärjestelmään (eLUPA), sekä vuonna 2017 käyttöön otettuun ELY:n sähköiseen valvontajärjestelmään (YLVA). YLVA on suunnattu ympäristönsuojelulain nojalla lupa-, ilmoitus- ja rekisteröintivelvollisille sekä jätelain (646/2011) nojalla ilmoitus- ja rekisteröintivelvollisille asiakkaille. Ympäristölupavelvolliset toimijat raportoivat päästöistään ympäristöluvassa määritellyllä tavalla, ja kaikki päästötiedot kootaan YLVA-tietojärjestelmään.

73. Suomen ympäristökeskus SYKE uudistaa vuonna 2020 ilmaan johdettavien hajapäästöjen esittämisen kartalla myös yleisessä tietoverkossa. Samalla SYKE selvittää myös millä edellytyksillä voitaisiin tuoda myös pistelähteiden päästöt kartalla esitettäväksi.

74. Luonnonsuojelun tietojärjestelmästä säädetään luonnonsuojeluasetuksen (160/1997) 3 §:ssä. Tietojärjestelmään sisältyy tietoa luonnonsuojelualueista, luonnonmuistomerkeistä, luonnonsuojeluohjelmista, luontotyypeistä, uhanalaisten lajien esiintymispaikoista, valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottamista ja verkostoon sisällytyneistä alueista sekä maisema-alueista. Luonnonsuojelun tietojärjestelmään merkitään luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla tehdyt päätökset sekä muut luonnon- ja maisemansuojelun suunnittelun, toteuttamisen, valvonnan ja tutkimuksen kannalta tarpeelliset tiedot.

75. Maa-aineslain (555/1981) 23b §:n mukaisesti maa-ainesten ottamisen ja sen vaikutusten seurannan järjestämiseksi ylläpidetään tietojärjestelmää, joka sisältää tarpeelliset tiedot lain mukaisista luvista ja ilmoituksista, ja ottamisalueiden tilan seurannasta.

76. EU:n ympäristötiedotdirektiivin tavoitteita on edistetty osaltaan EU:n INSPIRE -direktiivin (2007/2/EY) kansallisella toimeenpanolla. (laki (421/2009) paikkatietoinfrastruktuurista) Toimeenpanoon liittyy Maanmittauslaitoksen ylläpitämä paikkatietoikkuna -verkkosivu (<http://www.paikkatietoikkuna.fi>), joka esittelee paikkatietoaineistoja ja -palveluja sanoin ja karttakuvoin.

(c) yleisö saa hätätilanteissa tarvittavan tiedon välittömästi:

77. Pelastuslain (379/2011) 32 §:n pelastustoiminnan määritelmään sisältyy väestön varoittaminen yhtenä toimintona. Pelastuslain 27 §:n mukaan pelastuslaitoksen tulee huolehtia alueellaan väestön varoittamisesta vaara- ja onnettomuustilanteissa sekä siihen tarvittavasta hälytysjärjestelmästä. Tietojen luovuttamiseen sovelletaan julkisuuslakia, pelastuslakia ja lakia hätäkeskustoiminnasta (692/2010). Vaarallisten aineiden ja kemikaalien teollista käsittelyä ja varastointia koskevat säännökset on annettu vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa (390/2005) sekä lain nojalla annetussa asetuksessa vaarallisten kemikaalien käsittelyn ja varastoinnin valvonnasta (685/2015). Lain 32 §:n mukaan toiminnanharjoittajan on tiedotettava tuotantolaitosta koskevista turvallisuustoimenpiteistä ja onnettomuustapauksissa noudatettavista toimintaohjeista suuronnettomuuden varalta yleisölle. Toiminnanharjoittajan tiedottamisvelvollisuudesta ja sen toteuttamisesta sekä annettavien tietojen sisällöstä on säädetty tarkemmin asetuksessa 685/2015.
78. Sisäministeriön asetuksen erityistä vaaraa aiheuttavien kohteiden ulkoisesta pelastussuunnitelmasta (612/2015) 3 §:n mukaan ulkoisesta pelastussuunnitelmasta tulee ilmetä tiedot, miten väestöä varoitetaan, miten väestölle annetaan tietoja onnettomuudesta ja sen vaikutuksista ja millaisia toimintaohjeita väestölle annetaan. Ulkoisista pelastussuunnitelmista tiedottamisesta säädetään asetuksen 5 §:ssä.

5 (2) artikla - miten on varmistettu, että viranomaiset toimivat avoimesti antaessaan yleisölle ympäristöä koskevia tietoja, ja että nämä tiedot ovat hyvin saatavilla:

79. Julkisuuslain 5 luvussa on säännökset viranomaisen velvollisuudesta edistää tiedonsaantia. Lain 17 §:n mukaan viranomaisen on tehtäviään hoitaessaan velvollinen huolehtimaan siitä, että tietojen saamista viranomaisen toiminnasta ei rajoiteta ilman asiallista ja laissa säädettyä perustetta eikä enempää kuin suojattavan edun vuoksi on tarpeellista ja että tiedon pyytäjiä kohdellaan tasapuolisesti. Lain 20 §:n mukaan viranomaisen on edistettävä toimintansa avoimuutta ja tässä tarkoituksessa tarvittaessa laadittava oppaita, tilastoja ja muita julkaisuja sekä tietoa-aineistoja palveluistaan, ratkaisukäytännöstään sekä yhteiskuntaoloista ja niiden kehityksestä toimialallaan. Viranomaisen on tiedotettava toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa. Viranomaisten on huolehdittava siitä, että yleisön tiedonsaannin kannalta keskeiset asiakirjat tai niitä koskevat luettelot ovat tarpeen mukaan saatavissa kirjastoissa tai yleisissä tietoverkoissa taikka muilla yleisön helposti käytettävissä olevilla keinoilla. Lain 34 §:n mukaan julkisesta asiakirjasta annetaan tietoja pääsääntöisesti maksuttomasti. Lisäksi kaikkeen viranomaistoimintaan soveltuu hallintolain 8 §:n neuvontavelvollisuus, jonka mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää maksutonta neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Yllä 4 artiklan 8 kohdan kohdalla on mainittu myös ympäristöhallinnon ohje tietojen luovuttamien yhtenäisistä periaatteista.
80. Pirkanmaan ELY-keskuksessa aloitti 1.1.2015 keskitetty ympäristöasioiden palvelukeskus, joka tarjoaa kaikille tietoa ja palvelua ympäristöasioissa sekä sähköisesti että kirjallisesti, puhelimitse ja internetissä chat-linjalla.

5 (3) artikla – miten on varmistettu, että ympäristöä koskevia tietoja julkaistaan sähköisissä tietokannoissa, joita yleisö voi helposti käyttää yleisten televiestintäverkkojen välityksellä:

81. Suomen ympäristöhallinnon verkkosivuilla on saatavilla muun muassa Suomen ympäristön tilaa koskevia tietoja, viranomaisten yhteystietoja ja hallintomenettelyihin liittyviä tietoja kansalliskielillä ja englanniksi. Ympäristöministeriön verkkosivuilla on saatavilla monipuolista ja ajankohtaista tietoa sekä kansallisesta ympäristöpolitiikasta ja säädösvalmistelusta että kansainvälisestä yhteistyöstä, mukaan lukien kansainvälisistä ympäristösopimuksista. Ympäristöministeriön verkkosivut on uudistettu syyskuussa 2020, prosessissa on huomioitu myös tiedon saavutettavuusnäkökohdat, kuten laissa digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019) edellytetään. Laki tuli voimaan 1.4.2019. Taustalla on EU:n saavutettavuusdirektiivi ja YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Lain mukaan viranomaisten ja eräiden muiden tahojen digipalvelujen – eli verkkosivustojen ja mobiilisovellusten – tulee täyttää kansainväliset vaatimukset verkkosisältöjen saavutettavuudesta. Ilmatieteenlaitoksen ns. ilmanlaatuportal on portaali, josta on saatavissa ajantasaista tietoa, ja myös historiatietoa, kuntien tekemistä ilmanlaadun mittauksista.

82. Aluehallintovirastot julkaisevat ympäristönsuojelulain 85 §:n nojalla sähköisessä ympäristölupa-asioiden tietopalvelussa (eLUPA) ympäristö- ja vesiluvat, sekä niihin liittyviä tietoja. Ympäristölupa-asioiden tietopalvelusta voidaan hakea tietoja hakutoiminnon avulla. Meneillään olevien ja päätyneiden YVA-menettelyjen asiakirjat julkaistaan ymparisto.fi/YVA-sivustolla, josta tietoja voi hakea mm. asiasanoin.
83. Suomen ympäristökeskus SYKE tarjoaa avointa dataa ja tietoa mm. pinta- ja pohjavesistä, Itämerestä, ympäristön kuormituksesta ja häiriötekijöistä, arvokkaista luonnonympäristöistä, maanpeitteestä ja rakennetusta ympäristöstä. Tietoja ovat tuottaneet ja keränneet pääasiassa valtion ympäristöhallinnon virastot, SYKE ja Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY). Tietoaaineistojen metatietokuvaukset löytyvät SYKE:n metatietopalvelusta.

5 (4) artikla – kuinka kansallisia ympäristön tilaa koskevia raportteja on julkaistu ja miten tietoa on levitetty:

84. EU:n ympäristötietodirektiivin (2003/4/EY) 7(3) artiklan edellyttämiä ympäristön tilaa koskevia selvityksiä julkaistaan vähintään neljän vuoden välein. Direktiivin edellyttämä ensimmäinen valtakunnallinen Ympäristön tila -katsaus julkaistiin vuonna 2009. Suomen ympäristökeskus SYKE on julkaissut 2017-2018 neljä tietopakettia ympäristön tilasta: Musta hiili ja ilmastonmuutos, kaupunkiluonto, kiertotalous, sekä Suomen vesistöjen tila ja tulevaisuus.
85. Ymparisto.fi-verkkopalvelussa on ympäristön tilaa kuvaavia tietoja. Myös tilastokeskus julkaisee vuosittain ympäristö- ja luonnonvaratilastoa.
86. Suomen kestävä kehityksen indikaattoreita koskeva selvitys on julkaistu vuodesta 2000 lähtien. Suomi raportoi kesällä 2020 toistamiseen Agenda2030:n toimeenpanosta. Erityistä huomiota ja kiitosta Suomi on saanut raportin osallistavasta otteesta. Useat eri tahot, kuten elinkeinoelämän, kansalaisyhteiskunnan, tiedeyhteisön, kaupunkien ja alueiden sekä nuorten edustajat osallistuivat raportin kirjoittamiseen ja tavoitteiden edistymisen arviointiin.

5 (5) artikla – kuinka tämän kohdan tiedon levittämistä on edistetty:

87. Suomen säädöskokoelmasta annetun lain (188/2000) mukaan säädöskokoelmassa julkaistaan säädöksiä. Kokoelmassa on erillinen osa (sopimussarja) valtiosopimusten ja Suomen kansainvälisten velvoitteiden julkaisemista varten. Säädöskokoelmassa julkaistaan myös lait sekä tasavallan presidentin, valtioneuvoston ja ministeriön asetukset. Merkitykseltään vähäiset ministeriön asetukset ja valtion muiden viranomaisten määräykset, joilla tarkoitetaan viranomaisen antamia oikeussääntöjä, julkaistaan asianomaisen ministeriön tai viranomaisen määräyskokoelmassa. Määräyskokoelmista säädetään laissa ministeriöiden ja valtion viranomaisten määräyskokoelmista (189/2000). Määräyskokoelmassa julkaistuja ministeriön asetuksia ja valtion muun keskushallintoviranomaisen määräyksiä pidetään tietoverkossa maksutta yleisön saatavilla.
88. Oikeusministeriö omistaa oikeudellisen aineiston julkisen ja maksuttoman Internet-palvelun Finlex, jossa julkaistaan paitsi voimassa olevat ja kumotut säädökset, myös oikeuskäytäntöä, valtiosopimukset, hallituksen esitykset, ministeriöiden määräyskokoelmat ja muuta oikeudellista tietoa.

5 (6) artikla – miten toimijoita, joiden toimilla on merkittäviä ympäristövaikutuksia, rohkaistaan säännöllisesti tiedottamaan yleisölle toimiansa ja tuotteidensa ympäristövaikutuksista:

89. Teollisuuden ympäristönsuojelussa on Suomessa 1990-luvulla otettu käyttöön vapaaehtoisia ympäristönhallintajärjestelmiä. Järjestelmiin liittyy myös tiedottamistehtäviä. Kaikkien organisaatioiden on ollut mahdollista soveltaa maailmanlaajuisia ISO 14001 - ympäristöjärjestelmää vuodesta 1996 lähtien. Lisäksi käytössä on myös EU:n vapaaehtoinen ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmä EMAS, jota koskeva EU:n asetus ((EY) N:o 1221/2009) tuli voimaan tammikuussa 2010.

5 (7) artikla – miten tämän kohdan lainsäädäntöä, toimintaohjelmia, kansainvälisiä sopimuksia yms. koskevan tiedon julkaiseminen on toteutettu:

90. Ympäristöhallinto tuottaa ja jakaa mainittua tietoa edellä esitetyn mukaisesti mm. verkkosivuillaan (osoitteet kohdassa XIV).

5 (8) artikla – miten on varmistettu, että järjestelmiä, joilla kuluttajille annetaan riittävästi tuotetietoja, kehitetään:

91. Tuotteiden ja palveluiden turvallisuutta ja luotettavuutta valvova viranomainen on turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes. Tukesin verkkosivuilla on laajasti tietoa tuotteita ja palveluita koskevista vaatimuksista. Tukes ylläpitää kansallista kemikaalitietovarantoa (KemiDigi).. Tietokannasta saa tietoa markkinoilla olevista vaarallisiksi luokitelluista kemikaaleista. Tiedot ilmoittaa KemiDigiin kemikaalin markkinoille saattaja (maahantuoja tai valmistaja). Verkkosivuilta on linkki myös Ekosuunnittelu.info - verkkosivuille, jotka toimivat tuotteiden ekosuunnittelu- ja energiamerkintävaatimuksiin liittyvien säädösten virallisena tiedotuskanavana valmistajien, maahantuoja, jakelijoiden ja jälleenmyyjien apuna.
92. Energiaan liittyvien tuotteiden EU:n ekosuunnitteludirektiivin (2009/125/EU) tavoitteena on vähentää tuotteiden ympäristövaikutuksia ja erityisesti parantaa tuotteiden energiatehokkuutta. Vaatimukset täyttävät tuotteet kuuluvat CE-merkinnän piiriin.
93. Energiamerkinnän tavoitteena on informoida kuluttajia tuotteen energiankulutuksesta ja sen muista ominaisuuksista. Tuotteisiin, joista on annettu tuoteryhmäkohtainen energiamerkintäasetus, on kiinnitettävä energiamerkki. Energiamerkinnän puitteista säädetään EU:n tasolla energiamerkintäasetuksessa (EU) 2017/1369.
94. Kemikaalien luokitusta, merkintöjä ja pakkaamista koskevan EU:n asetuksen (2008/1272/EY) mukaan EU:n ulkopuolelta tuotaviin tuotteisiin sisältyvät kemikaalit pitää merkitä asetuksen vaatimusten mukaisesti.
95. Pohjoismaiden ministerineuvosto perusti pohjoismaisen ympäristömerkinnän eli niin sanotun joutsenmerkin vuonna 1989. Sen tavoitteena on opastaa kuluttajia valitsemaan tiettyjen tuoteryhmien valikoimista ympäristöä vähiten kuormittavia vaihtoehtoja. Euroopan unionin ympäristömerkintä, eli niin sanottu ekotuotemerkki tai ”eurokukka”, perustuu EU:n asetukseen (EY) N:o 66/2010 yhteisön ekotuotemerkkin myöntämisympäristelmästä.
96. EU:n luomutunnuksen, Eurolehden, käyttö on pakollista kaikissa EU:ssa valmistetuissa valmiiksi pakatuissa luomuelintarvikkeissa. Muissa luomutuotteissa ja EU:n ulkopuolelta tuoduissa luomutuotteissa tunnuksen käyttö on valinnaista. Lisäksi luomu-valvottua tuotantoa -merkki eli ns. aurinkomerkki noudattaa EU:n asetuksen luomuehtoja ja osoittaa, että tuote on suomalaisen viranomaisen valvonnassa. Tuote on valmistettu, pakattu tai etiketoitu Suomessa. Merkin myöntää Ruokavirasto.

5 (9) artikla – miten kansallinen pilaantumista koskevien kartoitusten tai rekistereiden järjestelmä on luotu:

97. Suomi sitoutui Århusin sopimuksen alaiseen pöytäkirjaan epäpuhtauksien päästöjä ja niiden siirtoja koskevista rekistereistä (PRTR) 21.4.2009. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset keräävät vuosittain päästö- ja kuormitustiedot valvomiltaan laitoksilta/ toiminnoilta YLVA-tietojärjestelmään, josta PRTR-toimintoja koskevat kynnysarvon ylittävät päästötiedot toimitetaan edelleen Euroopan ympäristövirastolle (EAA). EAA julkaisee tiedot julkisessa tietoverkossa omassa palvelussaan Euroopan komission määräämässä ajassa.

XII. Ongelmia yleissopimuksen 5 artiklan täytäntöönpanossa

98. Ei raportoitu.

XIII. Lisätietoja yleissopimuksen 5 artiklan määräysten käytännön soveltamisesta

XIV. Relevantteja verkkosivuja liittyen yleissopimuksen 5 artiklan täytäntöönpanoon

99. Ympäristöhallinto ja oikeudellinen tieto, ks. edellä jakso VI.

Ympäristön tilaa kuvaavaa tietoa: <http://www.ymparisto.fi/ymparistontila>

Suomen ympäristökeskuksen avoin ympäristötieto: https://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto

Suomen ympäristökeskuksen metatietopalvelu: <https://ckan.ymparisto.fi/>

100. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes: <http://www.Tukes.fi>

Tuotteiden eko- ja energiasuunnittelu: <http://Ekosuunnittelu.info>

Kansallinen raportti 2030 Agendan toimeenpanosta:
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162268/VNK_2020_8_Voluntary_National_Review_Finland.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Luomutietoa: <https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/elintarvikeala/luomutuotteet/>

XV. Lainsäädännölliset, sääntely- ja muut toimenpiteet liittyen yleissopimuksen 6 artiklaan yleisön osallistumisesta erityisiä toimia koskevaan päätöksentekoon

Miten yleissopimuksen 6 artikla yleisön osallistumisesta erityisiä toimia koskevaan päätöksentekoon, 2 artiklan relevantit määritelmät sekä 3 artiklan 9 kohdan syrjäntäkielto on pantu täytäntöön:

101. 6 artiklan määräykset sekä 'yleisön' sekä 'yleisön, jota asia koskee' 6 artiklan mukainen osallistuminen on otettu huomioon laissa (252/2017) ja asetuksessa (277/2017) ympäristövaikutusten arviointimenettelystä sekä eräissä erityislaeissa, kuten ympäristönsuojelulaki ja -asetus, maankäyttö- ja rakennuslaki ja -asetus sekä muut alakohtaiset lupalait niitä täydentävine asetuksineen. EU:n direktiivi 2011/92/EU tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista ja teollisuus päästödirektiivi 2010/75/EU sekä niiden kansalliset täytäntöönpanotoimet ovat keskeisiä yleissopimuksen 6 artiklan kannalta.

102. Eräitä ympäristöä koskevia lupamenettelyjä on mahdollista sovittaa yhteen uuden lain (764/2019) mukaisesti. Lailla pyritään sujuvoittamaan ja tehostamaan menettelyjä esimerkiksi järjestämällä samaan aikaan kuulemiset lupahakemuksissa, jotka on pantu vireille samanaikaisesti eri lakien nojalla.

103. Uuden YVA-lain ja 1.9.2020 voimaantulleiden muutosten (768/2019) myötä ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn liittyviä kuulemisia voidaan toteuttaa yhdessä muun lain mukaisen menettelyn yhteydessä, esimerkiksi ympäristölupamenettelyn tai vesilain mukaisen menettelyn tai kaavoituksen yhteydessä. Arviointimenettely voidaan myös suorittaa hankekaavaa koskevan menettelyn yhteydessä.

6 (1) artikla, miten on varmistettu, että:

(a) 6 artiklan määräyksiä sovelletaan I liitteessä luetelluille myönnettäviä lupia koskeville toiminnoille:

104. Hankeluettelo on Suomessa pantu täytäntöön erityisesti ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetulla lailla (YVA) ja asetuksella sekä ympäristönsuojelulailla ja -asetuksella. Myös esimerkiksi vesilakiin (587/2011), maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999), lakiin vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2004), ydinenergialakiin (990/1987), maa-aineslakiin (555/1981), lakiin liikennejärjestelmistä ja maanteistä (503/2005), ratalakiin (110/2017), ilmailulakiin (864/2014), kaivoslakiin (621/2011), lakiin kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta (603/1977) sekä lakiin eräiden

ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta (768/2004) sisältyy relevantteja säännöksiä riippuen siitä, mistä I liitteen hankkeesta on kyse.

(b) 6 artiklan määräyksiä sovelletaan sellaisia toimintoja koskeviin päätöksiin, joita ei ole lueteltu I liitteessä ja joilla voi olla merkittäviä ympäristövaikutuksia:

105. Suomen lainsäädäntö mahdollistaa yleisön osallistumisen myös hankkeisiin, joita ei lueteltu Århusin sopimuksen I liitteessä. Esimerkiksi ympäristönsuojelulain hankeluettelo on laajempi kuin sopimuksen I liitteen mukainen luettelo. Samoin ympäristövaikutusten arviointimenettelyä sovelletaan YVA-lain 3 §:n mukaan lain liitteen 1 lisäksi viranomaisen yksittäispäätöksellä myös muihin hankkeisiin ja hankemuutoksiin, joista saattaa aiheutua merkittäviä ympäristövaikutuksia.

6 (2) artikla – miten on varmistettu, että yleisölle, jota asia koskee, tiedotetaan ympäristöön liittyvän päätöksentekomenettelyn asioista riittävästi, hyvissä ajoin ja tehokkaasti:

106. Yleisölle sekä yleisölle, jota asia koskee, tiedottamisesta ja tiedotuksen sisällöstä 6 artiklan soveltamisalan päätöksentekomenettelyjen eri vaiheissa säädetään alakohtaisissa laeissa, kuten ympäristönsuojelulaissa ja YVA-laissa, niitä täsmentävine asetuksineen. Lisäksi hallintolain 1.1.2020 voimaantullut 62 a § on julkisten kuulutusten yleissäännös, jonka lähtökohtana olisi, että kuulutus ja kuuluttavat asiakirjat julkaistaisiin yleisessä tietoverkossa viranomaisen verkkosivuilla. Erityislaeissa voi olla siitä poikkeavaa tai sitä täydentävää sääntelyä. Myös mm. ympäristönsuojelulakiin, YVA-lakiin, maa-aineslakiin ja vesilakiin on tehty muutoksia sähköisestä tiedoksiannosta.

107. Ympäristönsuojelulain 44 §:ssä säädetään, että ympäristölupahakemuksesta asiakirjoineen on kuuluttava vähintään 30 päivän ajan julkisella kuulutuksella, noudattaen mitä hallintolain 62 a §:ssä säädetään. Kuulutuksen sisällöstä säädetään ympäristönsuojeluasetuksen 11 §:ssä. Kuulutus sisältää 6 artiklan 2 kohdan tarkoittamat tiedot. Kuulutus on annettava erikseen tiedoksi niille asianosaisille, joita asia erityisesti koskee. Lain 45 §:ssä säädetään myös yleisön sähköisen tiedonsaannin edistämistä.

108. YVA-lain 13 §:n ja hallintolain 62 a §:n mukaisesti kuulutetaan päätöksestä soveltaa YVA-menettelyä. YVA-lain 17 ja 20 §:ssä sekä YVA-asetuksen 5 §:ssä säädetään ympäristövaikutusten arviointiohjelman ja -selostuksen vireilletulosta koskevasta kuulutuksesta ja kuulutuksen sisällöstä, ja 3-4 §:ssä kuuluttavien asiakirjojen sisällöstä. Ne kattavat 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetut tiedot. Lain mukaan vireilletulosta tiedotetaan julkisella kuulutuksella internetissä ja ainakin yhdessä alueen vaikutusalueella yleisesti leviävässä sanomalehdessä. Säännöksiä tiedottamisesta on muissa alakohtaisissa erityislaeissa. Esimerkiksi vesilain 11 luvun 10 §:ssä sekä kaivoslain 40 §:ssä säädetään tarkemmin lupahakemuksesta tiedottamisesta sekä tiedottamisen tavasta ja sisällöstä.

6 (3) artikla – miten on varmistettu, että yleisön osallistumista koskevat kohtuulliset määräajat, 6 (4) – kuinka yleisön varhainen osallistuminen on varmistettu:

109. Artiklan 3-4 kohdan määräykset on otettu huomioon laissa ympäristövaikutusten arvioinnista, ympäristönsuojelulaissa ja -asetuksessa, maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä eräissä muissa erityislaeissa. Jo yleishallinnollinen sääntely edellyttää, että viranomaisen on kuultava asianosaisia ja muita, joihin asia huomattavasti vaikuttaa, ennen asian ratkaisemista, sekä ilmoitettava mahdollisuudesta mielipiteen esittämiseen ja kuulemisen määräajoista (hallintolain 6 luku). Määräaika ei saa olla kohtuuttoman lyhyt, ettei kuulemisen tarkoitus vaarantuisi.

110. Esimerkiksi ympäristönsuojelulain 43 §:n mukaan ympäristöä koskeva lupa- ja muu päätöksentekomenettely edellyttää, että ennen asian ratkaisemista varataan asianosaisille ja muille mahdollisuus esittää muistutuksia ja mielipiteitä hakemusasiakirjoista. Osallistumisen määräajoista ilmoitetaan samalla, kun kuulutetaan lupahakemuksesta (ympäristönsuojelulain 44 § ja ympäristönsuojeluasetuksen 11 §). Lupa-asiakirjat ja kuulutus on pidettävä nähtävillä 30 päivän ajan. YVA-lain 17 § ja 20 §:ssä on säädetty määräajat kuulemiselle. Aika on vähintään 30 päivää ja enintään 60 päivää laskien kuulutuksen julkaisemispäivästä. Lain 15 §:n mukaan hankkeen ympäristövaikutukset on selvitettävä suunnittelun mahdollisimman varhaisessa vaiheessa hankkeen muu valmistelu huomioon ottaen vaihtoehtojen ollessa vielä avoinna.

6 (5) artikla – kuinka lupahakemuksen tekijöitä on rohkaistu selvittämään, mitä yleisöä asia koskee, jotta tämä voi osallistua keskusteluihin, sekä toimittamaan hakemuksensa tavoitteita koskevat tiedot ennen lupahakemuksensa jättämistä

111. YVA- ja ympäristölupaprosesseissa hakija/hankkeesta vastaava esittää oman arvionsa alueesta, jolla vaikutukset ilmenevät. Lupahakemuksissa on oltava tiedot asianosaisista. Viranomainen voi laajentaa joukkoa.

6 (6) artikla – miten on varmistettu, että:

- (a) **toimivaltaiset viranomaiset antavat yleisölle, jota asia koskee, kaikki 6 artiklassa mainitut päätöksentekoon liittyvät tiedot, jotka ovat saatavilla yleisön osallistumismenettelyn ajankohtana,**
- (b) **toimivaltaiset viranomaiset antavat yleisölle, jota asia koskee, ne tiedot, jotka mainitaan erityisesti 6 kohdassa:**

112. 6 artiklan 6 kohdan tiedoista kuulutetaan ja ne ovat yleisesti saatavilla pääsääntöisesti siten kuin yllä 6 artiklan 2 kohdan vastauksessa kuvataan. Tiedot ovat yhä enenevässä määrin saatavilla internetissä. Esimerkiksi ympäristönsuojelulain lähtökohtana on, että kaikki päätöksenteon kannalta keskeiset asiakirjat julkaistaan tietoverkossa ottaen kuitenkin huomioon henkilötietojen julkaisemista ja salassapitoa koskevat säännökset.

6 (7) artikla – miten on varmistettu, että yleisön osallistumista koskevat menettelyt antavat yleisölle mahdollisuuden esittää huomautuksia, tietoja, analyysejä tai mielipiteitä, joita se pitää ehdotetun toimen kannalta oleellisina:

113. Asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun (hallintolain 34 §). Hallintolain 41 §:n mukaan, jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus muiden kuin asianosaisten elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin, viranomaisen tulee varata näille henkilöille mahdollisuus saada tietoja asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta. Yleisön osallistumismahdollisuuksista säädetään YVA-laissa, ympäristönsuojelulaissa ja muissa alakohtaisissa erityislaeissa. Esimerkiksi ympäristönsuojelulain 43 §:ssä varataan asianosaisille ja muille mahdollisuus esittää muistutuksia ja mielipiteitä. YVA-lain 17 §:n ja 20 §:n mukainen mahdollisuus mielipiteen esittämiseen koskee myös yleisöä.

6 (8) artikla – miten on varmistettu, että yleisön esittämät näkemykset otetaan kussakin päätöksessä asianmukaisesti huomioon:

114. Hallintolaissa säädetään yleisestä päätöksen perusteluvelvollisuudesta (44-45 §), minkä lisäksi asiasta säädetään tarkemmin erityislaeissa. Esimerkiksi ympäristönsuojelulain 48 §:n ja 83 §:n mukaan lupaviranomaisen on tutkittava ympäristöluvan myöntämisen edellytykset ja otettava huomioon asiassa annetut lausunnot ja tehdyt muistutukset ja mielipiteet, ja vastattava tehtyihin yksilöityihin vaatimuksiin. Lisäksi ympäristönsuojeluasetuksen 15 §:n mukaan lupapäätöksessä on käytävät ilmi mm. se, miten lausunnot, muistutukset ja mielipiteet on otettu huomioon. YVA-lain 26 §:ssä säädetään velvollisuudesta ottaa arviointi, ml. kuulemisen tulokset, huomioon luvassa.

6 (9) artikla – miten on varmistettu, että päätöksestä tiedotetaan yleisölle viipymättä sen jälkeen, kun päätös on tehty:

115. Viranomaispäätös on annettava viipymättä tiedoksi. Hallintolain 9-10 luku sisältää säännökset päätöksen tiedoksiannosta ja lisäksi erityislainsäädännössä on päätöksestä tiedottamiseen liittyviä säännöksiä, kuten ympäristönsuojelulain 85 §, jonka mukaan lupapäätös on annettava tiedoksi julkisella kuulutuksella hallintolain 62 a §:n mukaisesti.

6 (10) artikla – miten on varmistettu, että tämän artiklan 2-9 kohdan määräyksiä sovelletaan kun viranomaisen ottaa 1 kohdassa tarkoitetun toiminnon lupaehdot uudelleen käsiteltäviksi tai saattaa ne ajan tasalle:

116. Ympäristönsuojelulain 29 §:n mukaan ympäristöluvanvaraisen toiminnan päästöjä tai niiden vaikutuksia lisäävään tai muuhun toiminnan olennaiseen muuttamiseen on oltava lupa. Lupamenettelyssä noudatetaan tällöin yllä 3-9 kohdissa kuvattuja määräyksiä (96 §). YVA-lakia sovelletaan hankkeisiin tai hankkeiden muutoksiin, joilla todennäköisesti on merkittäviä ympäristövaikutuksia (3 §).

6 (11) artikla – miten on varmistettu 6 artiklan määräysten soveltaminen päätöksiin, jotka koskevat muuntogeenisten organismien tarkoituksellista levittämistä ympäristöön:

117. Yleisön kuulemista koskevat säännökset sisältyvät geenitekniikkalakiin (377/1995) ja EU:n lainsäädäntöön, josta tehdään selkoa alla jaksossa XXXIII.

XVI. Ongelmia yleissopimuksen 6 artiklan täytäntöönpanossa

118. SAK sekä Suomen luonnonsuojeluliitto ry lausuiivat elokuussa 2020, että lupien muuttaminen ilmoituksiksi tai rekisteröinneiksi heikentää osallistumis- ja muutoksenhakumahdollisuuksia. SAK:n mukaan tulisi arvioida lakimuutosten vaikutusta kansalaisten osallistumis- ja muutoksenhakumahdollisuuksiin.

119. SAK piti hyvänä uudistuksena YVA-menettelyn ja kaavoituksen kuulutusten yhdistämistä sekä lupien yhteiskäsittelyä rakennusprojektien nopeuttamiseksi, mutta toivoi että lausunnoille varattaisiin enemmän aikaa asioiden laajuuden vuoksi. Suomen luonnonsuojeluliitto huomautti samasta asiasta.

120. Suomen luonnonsuojeluliitto nostaa esiin kaavoitusta ohjaavaan lainsäädäntöön ja kaivoslakiin tehtyjä viimeaikaisia muutoksia, joiden katsoo mm. heikentävän ympäristön ja haitankärsijöiden asemaa. Lisäksi järjestö moittii metsänkättyöilmoitusten lyhyttä määräaikaista sekä osallistumismenettelyä.

XVII. Lisätietoja yleissopimuksen 6 artiklan määräysten käytännön soveltamisesta

121. Ei raportoitu.

XVIII. Relevantteja verkkosivuja liittyen yleissopimuksen 6 artiklan täytäntöönpanoon

122. Lisätietoja ympäristövaikutusten arvioinnista sekä päättyneet ja käynnissä olevat YVA-menettelyt asiakirjoineen: <http://www.ymparisto.fi/yva>.

123. Lupa-tietopalvelu: ks. jakso IV

XIX. Järjestelyt yleissopimuksen 7 artiklan mukaisen yleisön osallistumiseksi ympäristöön liittyvien suunnitelmien, ohjelmien ja toimintaohjelmien valmisteluun

Miten yleissopimuksen 7 artikla yleisön osallistumisesta ympäristöön liittyvien suunnitelmien, ohjelmien ja toimintaohjelmien valmisteluun, 2 artiklan relevantit määritelmät sekä 3 artiklan 9 kohdan syrjäntäkielto on pantu täytäntöön:

124. YK:n Euroopan talouskomission yleissopimuksen valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnista strategista ympäristöarviointia koskeva pöytäkirja sekä EU:n tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annettu direktiivi (2001/42/EY) sääntelee suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointia ja sisältää myös yleisön osallistumista koskevia velvoitteita. Pöytäkirja ja direktiivit on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä usealla eri säädöksellä, joista keskeisiä ovat laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005, SOVA-laki), SOVA-asetus (347/2005). SOVA-laki sisältää paitsi säännökset ympäristöarviointia edellyttävistä suunnitelmista ja ohjelmista ja siihen liittyvästä yleisön kuulemisesta, myös jo aiemmin kansalliseen lainsäädäntöön sisältyneen yleisen säännöksen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten selvittämisestä ja arvioinnista suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa. SOVA-lain 3 §:n mukainen yleinen arviointivelvollisuus koskee laajasti erilaisia viranomaisten suunnitelmia ja ohjelmia.
125. Maankäyttö- ja rakennuslaissa (MRL, 132/1999) ja -asetuksessa (MRA, 895/1999) on SOVA-pöytäkirjan ja -direktiivin edellyttämät säännökset suunnitelmien ympäristövaikutusten arvioinnin sisällöstä ja menettelytavoista kaavoituksen osalta. MRL korostaa ympäristöasioita sekä kansalaisten osallistumista ja avoimuutta maankäytön suunnittelussa. Arviointi suunnitellaan tapauskohtaisesti ja kaavaa laadittaessa on riittävän aikaisessa vaiheessa laadittava kaavan tarkoitukseen ja merkitykseen nähden tarpeellinen suunnitelma osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä sekä kaavan vaikutusten arvioinnista (63 §).
126. Luonnonsuojelulain (1096/1996) 65 §:ssä edellytetään vaikutusten arviointia, jos suunnitelma joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää tähän verkostoon. Arviointi-velvoite koskee myös sellaista hanketta tai suunnitelmaa alueen ulkopuolella, jolla todennäköisesti on alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia.
127. Suunnitelman tai ohjelman laatimiseen sisältyvää yleisön kuulemistä voidaan edellyttää myös muussa lainsäädännössä, ympäristövaikutusten arvioinnista riippumatta. Ympäristönsuojelulaissa säädetään ilmansuojelusuunnitelman ja lyhyen aikavälin toimintasuunnitelman laatimismenettelystä (147 §), ilmansuojeluohjelmasta (149 c §), meluselvitysten ja meluntorjunnan toimintasuunnitelmien laatimismenettelystä (152 §) ja Euroopan unionin säädöksissä tarkoitetuista ympäristönsuojelua koskevista valtakunnallisista suunnitelmista ja ohjelmista (204 §). Jätelain 89 §:ssä säädetään menettelystä jättesuunnitelmia valmisteltaessa. Ilmastolain (609/2015) 10 §:ssä säädetään ilmastopolitiikan suunnitelmien valmistelusta, ml. yleisön osallistumisesta. Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman laatimisessa on järjestetty useita kuulemisia, seminaareja ja työpajoja sidosryhmille.³

XX. Yleisön mahdollisuudet osallistua yleissopimuksen 7 artiklan mukaisesti ympäristöön liittyvien toimintaohjelmien valmisteluun

128. Yllä XIX luvussa mainittu SOVA-lain 3 §:n mukainen yleinen arviointivelvollisuus koskee myös toimintaohjelmia.
129. Valtionhallinto on mm. käyttänyt politiikkojen ja strategioiden kuulemisessa internet-pohjaisia ratkaisuja kuten "otakantaa.fi"-sivustoa. Oikeusministeriön ylläpitämä demokratia.fi -sivusto sisältää paljon tietoa eri vaikuttamistavoista.

³ Valtioneuvoston selonteko keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta vuoteen 2030, Ympäristöministeriön raportteja 21/2017.

130. Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV) on eduskunnan yhteydessä toimiva riippumaton tarkastaja, joka tarkastaa valtion taloudenhoitoa sekä valvoo finanssipolitiikkaa ja puolue- ja vaalirahoitusta. VTV on julkaisuissaan ja kannanotoissaan myös kiinnittänyt huomiota poliittisten strategioiden, esimerkiksi Suomen kansallisen ilmasto- ja energiastrategian sekä biotalousstrategian valmistelun läpinäkyvyyteen ja osallistumismahdollisuuksiin ja nostanut esiin sekä hyviä käytäntöjä että kehittämiskohteita.

XXI. Ongelmia yleissopimuksen 7 artiklan täytäntöönpanossa

131. Palkansaajakeskusjärjestö SAK:n lausunnon 14.8.2020 mukaan eri sidosryhmien tasapuolisessa osallistamisessa ympäristöön liittyvien toimintaohjelmien valmisteluun on edelleen parannettavaa, näin esimerkiksi hallituksen energia- ja ilmastostrategioiden osalta. Myös Suomen luonnonsuojeluliitto nostaa asian esille lausunnossaan.

XXII. Lisätietoja yleissopimuksen 7 artiklan määräysten käytännön soveltamisesta

132. Ei raportoitu.

XXIII. Relevantteja verkkosivuja liittyen yleissopimuksen 7 artiklan täytäntöönpanoon

133. Ohjeet ja opas suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista:
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79245/OH1_2017.pdf?sequence=3.
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79246/OH2_2017.pdf?sequence=3

XXIV. Yleisön mahdollisuudet osallistua viranomaismääräysten ja muiden laillisesti sitovien sääntöjen, joilla voi olla merkittäviä ympäristövaikutuksia, laatimiseen, yleissopimuksen 8 artiklan mukaisesti

Mihin toimenpiteisiin on ryhdytty, jotta edistetään yleisön tehokasta osallistumista viranomaismääräysten ja muiden laillisesti sitovien sääntöjen, joilla voi olla merkittäviä ympäristövaikutuksia, laatimiseen. Miten 2 artiklan relevantit määritelmät, sekä 3 artiklan 9 kohdan syrjäntäkielto on täytäntöönpantu:

134. Jokaisella on oikeus saada tietoa viranomaisten valmistelemista asioista sekä osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja oman elinympäristönsä kehittämiseen. Oikeusministeriö ylläpitää sähköisiä demokratiapalveluja, joiden avulla kansalaiset ja sidosryhmät voivat osallistua asioiden valmisteluun ja vaikuttaa päätöksentekoon verkossa. Viranomaiset ja päättäjät voivat palvelujen avulla selvittää kansalaisten ja sidosryhmien näkemyksiä valmisteilla olevista asioista. Demokratiapalvelut on koottu demokratia.fi-sivustolle, josta löytyy paljon myös kansalaisvaikuttamista ja demokratiaa koskevia tausta-aineistoja ja tietolähteitä.
135. Sidoryhmien kuulemista ja osallistumista ohjaavat valtioneuvoston antamat ohjeet kuulemisesta säädösvalmistelussa. Vuonna 2016 annettu uusi ohje korvaa vuonna 2010 annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen kuulemisesta säädösvalmistelussa. Uudistetun ohjeen tueksi on laadittu myös materiaalia kuulemisen prosessista ja menetelmistä. Ohje koskee lakien, asetusten ja oikeussääntöjä sisältävien määräysten valmistelua. Lisäksi kuulemisessa on noudatettava säädösvalmistelun avoimuudesta ja kuulemismenettelystä muun muassa perustuslaissa, julkisuuslaissa, hallintolaissa ja kielilaissa annettuja säännöksiä.
136. Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa on linjattu poikkihallinnollisen demokratiaohjelman valmistelun käynnistämisestä, jatkona aikaisempien hallintojen demokratiatyölle. Oikeusministeriö on 19.12.2019 asettanut työryhmän valmistelemaan ja koordinoimaan ohjelmaa (Kansallinen demokratiaohjelma 2025). Ohjelman tavoitteena on edistää osallisuutta ja uudenlaista vuorovaikutusta hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan välillä.
137. Valtioneuvosto toimii läheisessä yhteistyössä kansalaisyhteiskuntaa ja eri väestöryhmiä edustavien tahojen kanssa. Oikeusministeriön yhteydessä toimii kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANE, etnisten suhteiden neuvottelukunta Etno sekä kieliain neuvottelukunta. Neuvottelukuntien tehtävänä on edistää kansalaisyhteiskunnan ja hallinnon välistä yhteistyötä sekä tehdä aloitteita eri väestöryhmien osallistumisen ja vaikuttamisen edistämiseksi. Valtioneuvosto asettaa neuvottelukunnat neljäksi vuodeksi kerrallaan.

XXV. Ongelmia 8 artiklan täytäntöönpanossa

138. Ei raportoitu.

XXVI. Lisätietoja yleissopimuksen artiklan 8 säännösten käytännön soveltamisesta

139. Ei raportoitu.

XXVII. Relevantteja verkkosivuja liittyen yleissopimuksen 8 artiklan täytäntöönpanoon

140. Säädösvalmistelun kuulemisopas: <http://kuulemisopas.finlex.fi/>

Oikeusministeriön demokratia-sivusto: <https://www.demokratia.fi/en/home/>

XXVIII. Lainsäädännölliset, sääntely- ja muut toimenpiteet liittyen yleissopimuksen 9 artiklaan muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeudesta

Miten yleissopimuksen 9 artikla muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeudesta, 2 artiklan relevantit määritelmät, sekä 3 artiklan 9 kohdan syrjäntäkielto on pantu täytäntöön?

141. Suomessa hallintomenettelyyn ei sisälly yleistä hallinnollisen uudelleentarkastelun vaihetta, kuten asian uudelleenkäsittelyä päätöksen tekijän tai ylemmän hallintoviranomaisen toimesta. Alakohtaiseen lainsäädäntöön voi kuitenkin sisältyä oikaisumenettely, jolloin ratkaisuun tyytymättömän on ennen valitusmenettelyä vaadittava ensin päätöksen oikaisemista siltä viranomaiselta, joka päätöksen on tehnyt. Ympäristölainsäädännössä oikaisumenettelyä käytetään joissakin ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisissa asioissa, esimerkiksi päästöjen tarkkailu- ja seurantasuunnitelman hyväksymiseen liittyen (YSL 192-194 §). Menettelylliset säännökset oikaisuvaatimukset sisältyvät hallintolain 7 a lukuun.
142. Suomessa hallintoasioiden muutoksenhakumenettelyä koskeva yleislaki on laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019), joka tuli voimaan 1.1.2020. Laissa on yleissäännökset hallintopäätöksen valituskelpoisuudesta, valitusoikeudesta ja muutoksenhakumenettelyistä. Lupalaeissa annetaan tarkentavia säännöksiä valitusoikeudesta muun muassa siksi, että valitusoikeutta voidaan laajentaa yleislaissa säädetystä. Muutoksenhakumenettelyn osalta lupalait viittaavat edellä mainitun lain yleissäännöksiin.
143. Ympäristöön liittyvistä päätöksistä valitetaan yleensä tekemällä hallintovalitus alueelliseen hallinto-oikeuteen, kuten laissa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa säädetään. Ympäristö- ja vesilupien osalta valitus tehdään kuitenkin erityislakien perusteella Vaasan hallinto-oikeuteen. Kunnallisviranomaisten kunnallisen itsehallinnon nojalla tekemistä päätöksistä valitetaan kuntalaissa säädetyllä kunnallisvalituksella. Esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain sekä jätelain perusteella tehdään myös kunnallisvalituksen piiriin kuuluvia päätöksiä.
144. Kunnallisvalitus eroaa hallintovalituksesta etenkin valitusoikeuden, valitusperusteiden sekä valitusviranomaisen tutkimisvallan laajuuden suhteen. Kunnan viranomaisen päätöksestä voi tehdä yleensä kunnallisvalituksen jokainen kunnan jäsen riippumatta siitä, millä tavoin päätös häntä koskee. Hallintovalituksen valitusoikeutettujen piiri on rajatumpi.
145. Hallinto-oikeuden päätöksestä saa pääsääntöisesti valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Vuonna 2020 voimaan tulleessa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa vahvistettiin valituslupajärjestelmä olemaan voimassa kaikissa hallintoasioissa, ellei erityislaeissa hyvin poikkeuksellisesta syystä tästä poiketa. Ympäristöhallinnon säädöksiä on jo osin uudistettu siten, että valituslupajärjestelmä kattaa yleislain mukaisesti 1.1.2020 lukien nekin asiaryhmät, joissa järjestelmä ei ole aiemmin ollut käytössä.

9 (1) artikla – kuinka on varmistettu, että

- (a) henkilö, joka katsoo, että hänen 4 artiklan nojalla esittämänsä tietopyyntöä ei ole käsitelty artiklan määräysten mukaisesti, voi saattaa asian tuomioistuimessa tai muussa laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa elimessä uudelleen tutkittavaksi:*

146. Julkisuuslain 33 §:n mukaan viranomaisen tietopyyntöä koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin laissa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Muutoksenhakumahdollisuudet kattavat sekä viranomaisen ratkaisut että sellaiset ratkaisut, jotka tekee yksityisoikeudellinen yhteisö tai muu toimija, jolle on uskottu lainsäädännön nojalla julkinen tehtävä, johon liittyy julkisen vallan käyttöä.

(b) jos sopimuspuoli tarjoaa mahdollisuuden saattaa asia tuomioistuimessa uudelleen tutkittavaksi, se varmistaa, että henkilöllä on myös mahdollisuus saattaa asia laissa säädetyllä nopealla maksuttomalla tai edullisella menettelyllä muun viranomaisen tai muun riippumattoman ja puolueettoman elimen uudelleen käsiteltäväksi:

147. Asiakirja- tai tietopyynnöstä kieltäytyvän virkamiehen on julkisuuslain 14 §:n mukaisesti ilmoitettava tiedon pyytäjälle kieltäytymisen syy, annettava tieto siitä, että asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi, tiedusteltava asian kirjallisesti vireille saattaneelta tiedon pyytäjältä, haluaako hän asian siirrettäväksi viranomaisen ratkaistavaksi, sekä annettava tieto käsittelyn johdosta perittävistä maksuista. Säännöksen tarkoitus on tarjota tiedon pyytäjälle nopea ja edullinen menettely asian uudelleen käsittelemiseksi.

148. Hallintopäätöksillä, joilla asianosaisen vaatimus on hylätty, ei ole *res judicata* -vaikutusta. Mainitusta syystä uutta pyyntöä ei voida jättää tutkimatta tai ratkaisematta.

149. Jos päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeiseen väärän lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe, viranomainen voi omasta tai asianosaisen aloitteesta poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen hallintolain 50 §:n mukaisesti.

(c) tämän kohdan nojalla tehdyt lopulliset päätökset sitovat tietoja hallussaan pitävää viranomaista, ja että perustelut esitetään kirjallisesti ainakin silloin, kun tietojen antamisesta kieltäydytään:

150. Hallintolain 43 §:n mukaan hallintopäätös on annettava kirjallisesti. Asiakirja- tai tietopyynnöstä kieltäytyvän virkamiehen on perusteltava päätöksensä kuten edellä b) alakohdassa on esitetty. Hallintolain 45 §:n mukaan viranomaisen on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet viranomaisen ratkaisuun sekä mainittava sovelletut lainkohdat.

151. Hallinto-oikeuden päätös hallintopäätöksestä tehtyyn valitukseen on lopullinen, ellei korkein hallinto-oikeus myönnä valituslupaa. Päätös sitoo viranomaisia ja se on perusteltava kuten oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 86 §:ssä säädetään.

9 (2) artikla – miten kansallisen lainsäädännön mukaisesti on varmistettu, että niillä henkilöillä, jotka täyttävät tämän kohdan kriteerit, on mahdollisuus saattaa tuomioistuimessa ja/tai muussa laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa elimessä uudelleen tutkittavaksi minkä tahansa 6 artiklan määräysten soveltamisalaan kuuluvan päätöksen, toimen tai laiminlyönnin asiasisällön:

152. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 7 §:n mukaan valitusoikeus on sillä, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa ja sillä, jonka valitusoikeudesta laissa erikseen säädetään. Ympäristönsuojelulain mukaan valitusoikeus on asianosaisena sillä, jonka oikeutta tai etua asia saattaa koskea.

153. Ympäristölainsäädännössä edellä mainittua yleistä valitusoikeutta on ajan myötä laajennettu koskemaan myös ympäristöjärjestöjä, alkaen luonnonsuojelulaista (1096/1996, 61 §) vuonna 1996 sekä maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999, 191 ja 193 §) vuonna 2000. Nykyään ympäristöjärjestöjen valitusoikeus sisältyy myös ympäristönsuojelulakiin (191 §), vesilakiin (587/2011, 15 luvun 2 §.), jätelakiin (646/2011, 138 §), kaivoslakiin (621/2011, 165 §), maa-aineslakiin (555/1981, 20 a §), lakiin liikennejärjestelmästä ja maanteistä (503/2005, 105 §), ratalakiin (110/2007, 92 §), metsästyslakiin (615/1993, 90 §), geeniteknikkalakiin (377/1995, 44 §) ja lakiin vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2004, 18 §). Yleissopimuksen 9 (2) artiklan mukainen muutoksenhakuoikeus sisältyy EU:n YVA-direktiivin 2011/92/EU 11 artiklaan, jolla osaltaan varmistetaan yleissopimuksen yhdenmukainen täytäntöönpano EU:n jäsenvaltioissa.

154. Ympäristönsuojelulain 191 §:n 1 momentin mukaan valitusoikeus on asianosaisella, rekisteröidyllä yhdistyksellä tai säätiöllä, jonka tarkoituksena on ympäristön-, terveyden- tai luonnonsuojelun taikka asuin ympäristön viihtyisyyden edistäminen ja jonka toiminta-alueella kysymyksessä olevat ympäristövaikutukset ilmenevät, toiminnan sijaintikunnalla ja muulla kunnalla, jonka alueella toiminnan ympäristövaikutukset ilmenevät. Lisäksi valitusoikeus on saamelaiskäräjillä sillä perusteella, että ympäristöluvassa tarkoitettu toiminta heikentää saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltä ja kulttuuriaan sekä kolttien kyläkokouksella sillä perusteella, että ympäristöluvassa tarkoitettu

toiminta heikentää koltta-alueella kolttien elinolosuhteita ja mahdollisuuksia harjoittaa koltta-laissa tarkoitettuja luontaiselinkeinoja.

155. Osassa edellä mainittuja ympäristösäännöksiä valitusoikeus koskee kansallisia ja paikallisia yhteisöjä, osassa valitusoikeus on rajattu koskemaan paikallisia tai alueellisia yhteisöjä.

9 (3) artikla – miten on varmistettu, että yleisöön kuuluvilla, jotka täyttävät mahdolliset kansallisessa lainsäädännössä asetetut vaatimukset, on mahdollisuus turvautua hallinnollisiin tai tuomioistuimenmenettelyihin yksityishenkilöiden ja viranomaisten sellaisten toimien tai laiminlyöntien tutkimiseksi uudelleen, jotka ovat ristiriidassa sopimuspuolen kansallisen ympäristölainsäädännön säännösten kanssa:

156. Ympäristönsuojelulain 186 §:n mukaan luonnollisten henkilöiden ja järjestöjen vireillepano-oikeus voi koskea maaperän tai pohjaveden puhdistamistarpeen ja pilaantumisen laajuuden selvittämistä sekä velvoitetta tällaiseen puhdistamistoimeen ryhtymiseen (135 ja 136 §). Vireillepano-oikeus koskee myös ympäristönsuojelulaissa tarkemmin määriteltyä rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemista (175 §), määräyksen antamista vesistön merkittävän pilaantumisen ja luontovahingon korjaamiseksi (176 §), pilaantumisen ehkäisemiseksi tarpeellisen määräyksen antamista (180 §) sekä ympäristöä pilaavan toiminnan keskeyttämistä (181 §). Luonnonsuojelulain 57 § sisältää vireillepano-oikeuden lain rikkomista vastaan. Myös kaivoslaki (159 §), vesilaki (14 §), jätelaki (134 §) sekä geeniteknikkalaki (36 c §) sisältävät vireillepano-oikeuden.

157. Hallintolain 8a luvussa säädetään hallintokantelusta: Viranomaisen, siihen palvelussuhteessa olevan tai muun julkista hallintotehtävää hoitavan lainvastaisesta menettelystä tai velvollisuuden täyttämättä jättämisestä voi jokainen tehdä hallintokantelun toimintaa valvovalle viranomaiselle. Esimerkiksi Aluehallintovirastolle voi tehdä kantelun mm. kunnan toimintaan liittyvissä asioissa. Viranomaisen voi kanteluun perehdyttyään antaa hallinnollista ohjausta sille taholle, jonka toiminnasta kantelussa on kyse. Hallintokanteluasiassa annettuun ratkaisuun ei saa hakea muutosta valittamalla.

158. Perustuslain 108 ja 109 §:n mukaan valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset, julkisyhteisön työntekijät ja virkamiehet ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäviään hoitaessaan ylimmät laillisuusvalvojat valvovat perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Tarkemmin valtioneuvoston oikeuskanslerin tehtävistä säädetään lailla (193/2000). Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävistä säädetään tarkemmin eduskunnan oikeusasiamiehestä annetussa laissa (197/2002). Ylimmille laillisuusvalvojille voi kantelun tehdä jokainen, joka katsoo valvottavan tehtävää hoitaessaan menetelleen lainvastaisesti tai jättäneen velvollisuutensa täyttämättä.

9 (4) artikla – miten on varmistettu, että

(a) tämän artiklan 1, 2 ja 3 kohdassa tarkoitettut menettelyt ovat riittäviä ja tehokkaita oikeussuojakeinoja,

(b) menettelyt ovat muutenkin tämän kohdan mukaisia:

vastaus (a) ja (b):

159. Valtion ja kuntien viranomaisten toimintaa ohjaavat mm. hallintolain 6 §:n hallinnon oikeusperiaatteet (ml. tasapuolinen kohtelu ja puolueettomuus), sekä hallintolain 5 luvun asian käsittelyä koskevat yleiset vaatimukset. Hallinto-oikeusprosessia koskee perustuslain 21 §:n säännös jokaisen oikeudesta saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa.

160. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 122 § koskee valituksen vaikutuksia hallintopäätöksen ja hallintotuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanokelpoisuuteen. Lähtökohtana on, että valitus lykkää päätöksen täytäntöönpanoa. Valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen ei kuitenkaan estä päätöksen täytäntöönpanoa asiassa, jossa tarvitaan valituslupa. Täytäntöönpanoon ei kuitenkaan saa ryhtyä, jos valitus käy täytäntöönpanon johdosta hyödyttömäksi.

161. Kunnallisasioissa on pääsääntönä se, että päätös voidaan panna täytäntöön, vaikka päätöksestä on tehty valitus. Valittaja voi kuitenkin aina valituksensa yhteydessä pyytää hallinto-oikeudelta päätöksen täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä.
162. Hallinto-oikeusprosessin kestoa ei ole säännelty. Tietyt asiaryhmät on lain mukaan käsiteltävä kiireellisenä. Esimerkkinä ympäristöön liittyvästä kiireellisenä käsiteltävästä valituksesta on yhteiskunnallisesti merkittäväksi katsottavaa yleissuunnitelman ja tiesuunnitelman hyväksymispäätöstä koskeva valitus (laki liikennejärjestelmästä ja maanteistä, 105 §). Myös oikaisuvaatimukset on käsiteltävä kiireellisinä hallintolain 49 e §:n perusteella. Alueellisissa hallinto-oikeuksissa rakentamiseen liittyvien valitusasioiden vireilläoloaika on viime vuosina (tiedot tammikuulta 2020) ollut keskimäärin noin 10 kuukautta ja muiden ympäristöasioiden vähän enemmän kuin 12 kuukautta. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa vuonna 2019 vastaavat luvut olivat 11 ja 10 kuukautta⁴.
163. Hallinto-oikeudellisen prosessin ei tule muodostua kohtuuttoman kalliiksi. Näin ollen oikeudenkäyntiavustajan käyttäminen ei ole pakollista ympäristöasioita koskevissa hallinto-oikeudenkäynneissä. Hallinto-oikeudenkäynneissä valituksen tekijältä peritään seuraavat maksut riippuen valitusasteesta (voimassa 1.1.2019 lähtien): Hallinto-oikeus 260 euroa, korkein hallinto-oikeus 510 euroa.
164. 144.Oikeusapulain (257/2002) mukaiseen oikeusapuun kuuluu 1 §:n mukaan oikeudellinen neuvonta, tarpeelliset toimenpiteet sekä avustaminen tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa sekä vapautus eräistä asian käsittelyyn liittyvistä menoista. Lain 2 §:n 3 momentin mukaan oikeusapua ei anneta yhtiöille eikä yhteisöille. Näin ollen ympäristöjärjestöt eivät ole oikeutettuja saamaan oikeusapua.

9 (5) artikla – miten on varmistettu, että yleisö saa tietoa mahdollisuudesta käyttää hallinnollisia ja tuomioistuimessa tapahtuvia uudelleentarkastelumenettelyitä:

165. Julkisuuslain 14 §:n mukaan tietopyyntöä koskevassa asiassa virkamiehen on annettava tiedon pyytäjälle nämä tiedot, kuten edellä 9 artiklan 1 kohtaan liittyen on esitetty.
166. Hallintolain 47 §:n mukaan päätökseen, johon saa hakea muutosta valittamalla, on liitettävä valitusosoitus. Siinä on mainittava valitusviranomainen; viranomainen, jolle valituskirjelmä on toimitettava; sekä valitusajankohda ja mistä se lasketaan. Valitusosoituksessa on selostettava säännökset valituskirjelmän sisällöstä, liitteistä ja valituksen perille toimittamisesta sekä valituksen käsittelystä perittävistä maksuista. Oikaisuvaatimusohjeista ja valitusosoituksesta säädetään myös kuntalain 141 §:ssä.
167. Vastaavasti oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 88 §:n mukaan hallintotuomioistuimen päätökseen on liitettävä valitusosoitus, jos päätökseen saa hakea muutosta valittamalla.
168. Yleistä tietoa oikeussuojakeinoista on saatavilla kuten edellä yleissopimuksen 3 artiklan kohdalla on esitetty.

XXIX. Ongelmia yleissopimuksen 9 artiklan täytäntöönpanossa

169. Korkein hallinto-oikeus otti kantaa ympäristöjärjestöjen valitusoikeuteen asiassa KHO:2019:97. Asiassa oli ratkaistavana, oliko ympäristönsuojelua edistävällä säätiöllä oikeus valittaa aluehallintoviraston päätöksestä, jolla oli vesilain nojalla myönnetty lupa kahden maakaasuputken sijoittamiseen meren pohjaan ja niiden käyttöön Suomen talousvyöhykkeellä. Valitusoikeutta koskevan vesilain 15 luvun 2 §:n 2 kohdan sanamuodon ja esitöiden mukaan säännöksessä tarkoitettujen järjestöjen toiminta-alueita tuli arvioida sen sääntöjen perusteella. Säännöksen mukaan valituksenalaisessa asiassa kysymyksessä olevien ympäristövaikutusten tulee ilmetä tällä järjestöjen toiminta-alueella. Lupapäätöksestä valittaneen säätiön toiminta-alueeksi oli sen säännöissä määritelty Puola ja muut maat. Hallinto-oikeus oli jättänyt valituksen tutkimatta, koska katsoi, että säätiön sääntöjen mukainen toiminta-alue koski vain Puolan aluetta. Korkein hallinto-oikeuden mukaan vesilain säännöksen sanamuotoa ei ollut syytä tulkita supistavasti mm. ottaen huomioon Århusin yleissopimuksen 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu tavoite sopimuksen tavoitteena oleva

1. ⁴

https://www.kho.fi/material/attachments/kho/aineistoa/vuosikertomukset/UHFSqBj03/Vuosikertomus_2019_suomi.pdf.

laaja muutoksenhakuoikeus. Hallinto-oikeuden päätös, jolla säätiön valitus oli jätetty tutkimatta, kumottiin. Korkein hallinto-oikeus otti hallinto-oikeudelle tehdyn valituksen välittömästi tutkittavaksi ja hylkäsi sen.

170. Luonnonsuojeluliitto katsoo lausunnossaan 14.8.2020, että muun muassa kaavoituksessa ELY-keskusten toimivaltaan tehdyt rajaukset ovat siirtäneet kaavojen sekä rakennus- ja poikkeuslupien laillisuusvalvontaa yhä enemmän vapaaehtoisten ja järjestöjen vastuulle.

171. Luonnonsuojeluliitto esittää huolensa valituslupajärjestelmän laajentamisesta, ja sen vaikutuksista valittajien asemaan. Valitusluvan sai rakentamisasioissa noin joka toisessa ja ympäristöasioissa kaksi kolmesta ratkaistusta hakemuksista. Luonnonsuojeluliiton mukaan töiden aloittamisluvat ennen päätöksen lainvoimaisuutta ovat yleistyneet, ja tämä heikentää kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia. Lisäksi Luonnonsuojeluliiton näkemyksen mukaan ympäristöjärjestöjen valitusoikeudessa on yhä aukkoja useissa laeissa.

XXX. Lisätietoja yleissopimuksen 9 artiklan määräysten käytännön soveltamisesta

Lisätietoja yleissopimuksen 9 artiklan määräysten käytännön soveltamisesta (esim. tilastoja ympäristöoikeudesta). Onko olemassa tukitoimia, joilla taloudellisia ja muita esteitä käyttää muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeutta poistetaan:

172. Hallintotuomioistuinten kirjaamoista ja verkkosivuilla on saatavilla tietoa tuomioistuimissa käsiteltävistä asioista. Useat hallinto-tuomioistuimet julkaisevat verkossa toimintakertomuksensa, sisältäen saapuneiden ja ratkaistujen asioiden määrät ja keskimääräiset käsittelyajat asiaryhmittäin.⁵ Myös korkein hallinto-oikeus julkaisee tilastotietoja sisältävän vuosikertomuksen. Vuonna 2019 korkeimmassa hallinto-oikeudessa tuli vireille 201 rakentamista koskevaa valitusasiaa (vuonna 2018: 211, vuonna 2017: 336) ja 191 muuta ympäristöasiaa (vuonna 2018: 232, vuonna 2017: 275).

XXXI. Relevantteja verkkosivuja liittyen yleissopimuksen 9 artiklan täytäntöönpanoon

173. Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikertomus:
<https://www.kho.fi/fi/index/ajankohtaista/vuosikertomukset.htm>

XXXII. Yleisiä huomioita yleissopimuksen tavoitteista

Miten yleissopimuksen toteuttaminen edesauttaa nykyiseen ja tuleviin sukupolviin kuuluvien oikeutta elää heidän terveytensä ja hyvinvointinsa kannalta riittävän laadukkaassa ympäristössä:

174. Suomen perustuslain 20 § sisältää sopimuksen tavoitetta vastaavan määräyksen. Sen mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

⁵ <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/hallintooikeudet/fi/index/yhteystiedot.html>

XXXIII. Lainsäädännölliset, sääntely- ja muut toimenpiteet liittyen yleissopimuksen 6 bis artiklaan ja I bis liitteeseen yleisön osallistumisesta päätöksiin muuntogeenisten organismien tarkoituksellisesta levittämisestä ympäristöön ja saattamisesta markkinoille

6 bis (1) artikla, I bis liitteen 1 kohta – miten on toteutettu osapuolen sääntelyjärjestelmässä järjestelyt tehokkaan tiedonsaannin ja yleisön osallistumisen varmistaminen päätöksissä, joita 6 bis artiklan määräykset koskevat:

175. Geeniteknikkalain (377/1995) 36 b §:n mukaan geeniteknikan lautakunnan on kuultava yleisöä suunnitellusta tarkoituksellisesta levittämisestä muussa kuin markkinoillesaattamistarkoituksessa. Käytännössä kyse on kenttäkokeista, jotka palvelevat tutkimusta. Geeniteknikan lautakunnan tulee julkaista tieto edellä mainitun hakemuksen vastaanottamisesta ainakin Virallisessa lehdessä, mutta käytännössä tieto julkaistaan myös lautakunnan verkkosivuilla. Virallisessa lehdessä tai muussa tiedotusvälineessä on ainakin kerrottava yleisön oikeudesta tutustua tarkoituksellista levittämistä muussa kuin markkinoillesaattamistarkoitusta koskeviin asiakirjoihin, missä viranomaisessa ja millä tavoin asiakirjoihin tutustuminen on järjestetty, mahdollisuudesta saada jäljennös hakemusasiakirjasta, mille viranomaiselle kirjalliset mielipiteet tulee osoittaa, sekä määräajasta kuulemiselle. Kuuleminen kestää 60 päivää, ja yleisöllä on oikeus tutustua kenttäkoetta koskeviin hakemusasiakirjoihin ja saada niistä jäljennös sekä esittää hakemuksista kirjallisia mielipiteitä. Hakemusasiakirjat ovat nähtävillä lautakunnan verkkosivuilla sekä sosiaali- ja terveysministeriössä.
176. Hakemusten sisältövaatimuksia muutettiin hiljattain sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella muuntogeenisten organismien tarkoituksellisesta levittämisestä 1105/2019. Asetuksella pannaan täytäntöön EU:n geneettisesti muunnettujen organismien ympäristöriskien arvioinnista annettu direktiivi (EU) 2018/350. Hakemuksissa vaaditaan sekä kokeellisia että laskennallisia lisätietoja Muutokset koskevat erityisesti muuntogeenisiä kasveja. Asetuksessa säädetään myös muuntogeenisten organismien tarkoituksellisesta levittämisestä laadittavasta riskinarvioinnista, tuotteiden markkinoille saattamista koskevasta seurantasuunnitelmasta sekä tulosten raportoinnista muuntogeenisten organismien tarkoituksellisesta levittämisestä muussa tarkoituksessa kuin markkinoille saattamisessa.
177. Kun kyseessä on GMO-tuotteiden markkinoillesaattaminen, yleisön kuuleminen tapahtuu EU-tasolla EU:n direktiivin 2001/18/EY tai asetuksen (EY) N:o 1829/2003 (muuntogeeniset elintarvikkeet ja rehut) mukaisesti, ks. alla 6 bis (1) artikla, I bis liitteen 3 kohta.
178. Geeniteknikkalain mukaisten suoritteiden maksullisuudesta on annettu erillinen valtioneuvoston asetus (1255/2018).

6 bis (1) artikla, I bis liitteen 2 kohta - mahdolliset poikkeukset, jotka on säädetty sopimuspuolen sääntelyjärjestelmässä I bis liitteen mukaiseen yleisön osallistumismenettelyyn, ja kriteerit tällaisille poikkeuksille:

179. Suomen geeniteknikkalakiin ei ole kirjattu mahdollisuutta poiketa kuulemismenettelystä.

6 bis (1) artikla, I bis liitteen 3 kohta - miten on saatettu yleisön saataville hyvissä ajoin sekä asianmukaisella ja tehokkaalla tavalla tiivistelmä ilmoituksesta, joka tehdään luvan saamiseksi muuntogeenisen organismin tarkoituksellisesta levittämisestä ympäristöön tai markkinoille saattamista varten, sekä arviointikertomus, jos sellainen on saatavilla:

180. Geeniteknikan lautakunta julkaisee tiedot kaikista saapuneista kenttäkohakemuksista geeniteknikkalain 36 b §:n mukaisesti, katso edellä 6 bis (1) artikla, I bis liitteen 1 kohta.
181. EU:n asetuksen (EY) N:o 1829/2003 mukaisten tuotehakemusten (GM-rehut ja elintarvikkeet) osalta Ruokaviraston tehtävänä on GMO-hakemusten Suomen kansallisena yhteysviranomaisena huolehtia siitä, että hakijan laatimat lupahakemusten tiivistelmät ja Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen (EFSA) lausunnot hakemuksista ovat yleisön saatavilla. Ruokaviraston verkkosivuilla on linkki EFSA:n verkkosivuille, josta löytyvät viimeisimpien lupahakemusten tiivistelmät sekä EFSA:n lausunnot kyseisistä

hakemuksista. EU:n yleisen elintarvikeasetuksen (EY) N:o 178/2002 muutoksella (EU:n asetus (EU) 2019/1381, jota aletaan soveltaa 27.3.2021) lisätään EFSA:n tieteellisen toiminnan avoimuutta. Luvan uusimista hakevan toimijan on ilmoitettava EFSA:lle tutkimuksista, joita se aikoo tehdä hakemusta varten. Ilmoituksen saatuaan EFSA käynnistää sidosryhmien ja kansalaisten julkisen kuulemisen hakemuksen tueksi aiotuista tutkimuksista sen selvittämiseksi, onko ilmoituksen kohteesta saatavilla muita olennaisia tieteellisiä tietoja tai tutkimuksia. EFSA julkistaa oma-aloitteisesti viipymättä kaikki tieteelliset selvityksensä ml. riskinarviointiprosessin aikana käytyjen kuulemisten tulokset. EFSA julkistaa myös lupahakemusten tueksi esitetyt tieteelliset tutkimukset ja muut tiedot. Aineisto julkistetaan, kun hakemus on todettu asianmukaiseksi. Tiedot julkaistaan EFSA:n verkkosivuilla siten, että ne ovat helposti saatavilla. EFSA:n lausuntojen valmistuttua yleisö voi esittää niistä komissiolle mielipiteensä omalla äidinkielellään 30 päivän ajan.

182. EU:n direktiivin 2001/18/EY mukaisista tuotehakemuksista (esimerkiksi GM-leikkokukat) kuulemisesta huolehtii komissio. Ennen GMO:n hyväksymistä yleisöllä on 30 päivää aikaa antaa huomionsa direktiivin hakemuksen yhteenvedosta ja EFSA:n lausunnosta. Lisätietoa on saatavilla komission tutkimuskeskuksen, Joint Research Centren (JRC) verkkosivuilta. Tuotehakemustietojen lisäksi sivustolta on saatavissa myös tiivistelmät kaikista EU-jäsenvaltioissa jätetyistä kenttäkoehakemuksista.

6 bis (1) artikla, I bis liitteen 4 kohta - miten on varmistettu, ettei kohdassa lueteltuja tietoja missään tilanteessa pidetä luottamuksellisina:

183. Geeniteknikkalain 32 §:ssä on säädetty, mitä tietoja ei pidetä salassapidettävänä.

6 bis (1) artikla, I bis liitteen 5 kohta - miten on varmistettu päätöksentekoprosessien läpinäkyvyys ja se, että prosessin kulkuun liittyvä relevantti tieto on yleisön saatavilla, mukaan lukien esimerkiksi

- (a) mahdollisten päätösten luonne,***
- (b) päätöksen tekemisestä vastuussa oleva julkinen viranomainen,***
- (c) järjestelyt yleisön osallistumiseksi I bis liitteen 1 kohdan mukaisesti,***
- (d) julkinen viranomainen, jolta voidaan saada asiaan liittyvää informaatiota,***
- (e) julkinen viranomainen, jolle voidaan toimittaa kommentteja ja kommenttien lähettämisen aikataulu:***

184. Kenttäkokeita koskevasta päätöksenteosta ja yleisön kuulemisesta on säädetty geeniteknikkalaisissa edellä esitetyn mukaisesti. Kaikki tarvittavat tiedot ovat yleisön saatavilla verkossa, ks. edellä 6 bis (1) artikla, I bis liitteen 1 kohta. Vastaavasti tuotteita koskevasta päätöksentekoprosessista on edellä esitetyn mukaisesti säädetty EU:n lainsäädännössä, ja tietoa on helposti saatavilla verkossa, ks. edellä 6 bis (1) artikla, I bis liitteen 3 kohta.

185. Geeniteknikkalain 32 § tulee muutettavaksi 27.3.2021 mennessä, koska EU:n direktiivin 2001/18/EY luottamuksellisuutta koskevia säädöksiä muutettiin EU:n yleisen elintarvikeasetuksen (GFL) 178/2002 muutoksen yhteydessä. GFL-asetuksen ja direktiivin 2001/18/EY muutoksissa otettiin huomioon paitsi Århusin sopimus, myös EU:n tietosuoja-asetus.

6 bis (1) artikla, I bis liitteen 6 kohta - miten on varmistettu, että järjestelyt I bis liitteen 1 kohdan toteuttamiseksi sallivat yleisön toimittaa missä tahansa asiaankuuluvassa muodossa kommentteja, informaatiota, analyysyjä tai mielipiteitä, joiden se katsoo olevan merkityksellisiä ehdotetun tarkoituksellisen ympäristöön päästämisen tai markkinoille saattamisen suhteen:

186. Menettely on kirjallinen. Kommentteja voi toimittaa esimerkiksi postitse, sähköpostilla tai komission verkkosivujen kautta. Joissakin tapauksissa kenttäkokeista järjestetään lisäksi tiedotustilaisuuksia, joissa kansalaiset voivat esittää suullisia kysymyksiä ja kommentteja.

6 bis (1) artikla, I bis liitteen 7 kohta - miten on varmistettu, että I bis liitteen 1 kohdan mukaisesti järjestettyjen julkisten kuulemismenettelyjen tulokset otetaan asianmukaisesti huomioon:

187. Hallintopäätösten perusteluvollisuus (hallintolain 45 §) ja kuulemismenettelyjen tulosten julkisuus edistävät kommenttien huomioon ottamista päätöksenteossa.

188. Kenttäkoehakemuksista annetut yleisön kommentit on tallennettu kansalliseen geeniteknikan rekisteriin hakemusten yhteyteen, ja ne ovat yleisön saatavissa.

189. EU:n tuotehyväksynnässä komissio lähettää saadut kommentit analysoitavaksi joko toimivaltaiselle viranomaiselle tai EFSA:aan selvittääkseen, onko niillä vaikutusta EFSA:n lausuntoon. Yleisön kommentit tallennetaan niin ikään hakemusten yhteyteen.

6 bis (1) artikla, I bis liitteen 8 kohta - miten on varmistettu, että viranomaisten I bis liitteen määräysten mukaisesti tekemien päätösten tekstit saatetaan julkisesti nähtäville, mukaan lukien perusteet ja näkökohdat, joihin päätökset perustuvat:

190. Muuntogeenisten organismien tarkoituksellista levittämistä ympäristöön koskevia päätöksiä Suomessa tekee EU:n direktiivin 2001/18/EY mukaisesti geenitekniiikan lautakunta, jonka päätökset ovat saatavilla mm. lautakunnan verkkosivuilta.

6 bis (2) artikla - kuinka I bis liitteen määräysten mukaisesti toteutetut vaatimukset ovat yhteensopivia sopimuspuolen kansallisen bioturvallisuusjärjestelmän kanssa ja osaltaan tukevat sitä sekä ovat Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirjan tavoitteiden mukaisia:

191. Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva geenitekniiikan lautakunta on Suomen kansallinen toimivaltainen viranomainen sekä geenitekniiikkalain että Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirjan määrittämissä tehtävissä. Ympäristöministeriöllä, joka vastaa yhteyksistä Cartagenan pöytäkirjan sihteeristöön (kansallinen tiedonvälityskeskus), on edustaja geenitekniiikan lautakunnassa.

XXXIV. Ongelmia yleissopimuksen 6 bis artiklan ja I bis liitteen täytäntöönpanossa

192. Geenitekniikkalain 36 b §:n yleisön kuulemiseen liittyvä määräaika (60 päivää), on osoittautunut haastavaksi toimintaympäristön muuttuessa. Pitkän kuulemisajan vaikutus kliinisten lääketutkimusten lupaprosessiin on aiheuttanut sen, ettei Suomi ole houkutteleva kohdemaana nk. monikeskustutkimuksissa, joissa potilaat useissa maissa voivat osallistua lääketutkimukseen. Erityisluvallisessa käytössä pitkä lupaprosessi voi aiheuttaa lääkehoidon viivästymisen, mikä saattaa joissakin tilanteissa vaarantaa ihmisen hengen tai terveyden. Pitkän yleisön kuulemisajan vaikutus hakemusprosessiin on havaittu myös muuntogeenisillä kasveilla suoritettavissa tieteellisissä tutkimuksissa. Täytäntöönpanon sovittaminen yhteen Suomen lyhyen kasvukauden, opinnäytetöiden sekä yliopistojen tutkimusryhmien hankerahoituksen kanssa on osoittautunut aikataulullisesti haastavaksi sekä viranomaisille että tutkimusryhmille.

XXXV. Lisätietoja yleissopimuksen 6 bis artiklan ja I bis liitteen osallistumista koskevien määräysten käytännön soveltamisesta

Lisätietoja yleissopimuksen julkista osallistumista koskevien määräysten käytännön soveltamisesta päätöksissä, jotka koskevat muuntogeenisten organismien tarkoituksellista levittämistä ympäristöön tai markkinoille saattamista 6 bis artiklan mukaisesti, ts. onko esimerkiksi saatavilla tilastoja tai muuta informaatiota yleisön osallistumisesta näihin päätöksiin tai päätöksiin, joiden I bis liitteen 2 kohdan mukaisesti katsotaan muodostavan poikkeuksen liitteessä esitettyyn julkiseen osallistumismenettelyyn:

193. Ei raportoitu.

XXXVI. Relevantteja verkkosivuja liittyen yleissopimuksen 6 bis artiklan täytäntöönpanoon

194. Geenitekniiikan lautakunta: <http://geenitekniiikanlautakunta.fi/etusivu>

195. Suomi.fi-palvelu: <https://www.suomi.fi/palvelut/yleison-kuuleminen-muuntogeenisella-organismilla-gmo-tehtavasta-kenttakokeesta-geenitekniikan-lautakunta/c19ed688-c57e-4f4f-914b-3ba4783c2df1>
Joint Research Centre: <http://gmoinfo.jrc.ec.europa.eu/default.aspx>
196. Euroopan elintarviketurvallisuusviraston (EFSA): <http://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/gmo>
197. Ruokavirasto <https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/elintarvikeala/valmistus/yhteiset-koostumusvaatimukset/muuntogeeniset-elintarvikkeet/>

XXXVII. Valvonta-asioiden seuranta

198. Sopimuksen noudattamista valvova komitea ei ole käsitellyt Suomea koskevia asioita.
-